

NAŠ ROD

1937·1938

LETO IX.

2

CICIBANČKOVA UGANKA

		
		
		
		
		
	1.	
		
		
		1.
		
		
		
		
	1.	
	1.	1.
				
				

Vstavi besede namesto slik. Začetne črke teh besed ti povedo, kaj bo letošnji Miklavž prinesel Cicibančkom. Za tri rešilce nagrada!

Naš rod

UMRL JE, A ŠE ŽIVI...

NUŠA RAPÉTOVA

(9. oktober.)

Sejal je živo seme
med brazde naših tal,
zato ostal še živ je,
ko nam je v smrt zaspal.

Iz groba teme kliče
v te težke, žive dni:
»Iz brazd vam posejanih
edinstvo naj vzbrsti!«

Da, kralj! Plameni sveti
se v nas prižigajo
v spominu naše srca
k edinstvu dvigajo.

LJUBEZEN DO LJUDSTVA

Prava ljubezen do ljudstva je nekaj zelo lepega. Dostojen in pošten človek ne govori mnogo o njej. Podobna je ljubezni do družine in otrok, ki se dostojen in pošten človek z njo ne baha. Prava ljubezen nas varuje, a se zna tudi žrtvovati. Predvsem pa dela, neumorno dela! Ne izgublja nepotrebnih besed, temveč se posveča resničnemu delu. Delu za blagor ljudstva, naroda, države in človeštva!

Med ljubeznijo do ljudstva in narod ter med ljubeznijo do človeštva ni razlike. Kdor ljubi človeštvo sploh, mora ljubiti tudi svoj narod. Ko ljubim svoj narod, mi ni treba sovražiti tujih. Prave ljubezni ne kažemo s sovraštvom, temveč le z ljubeznijo. Človeštvo je družba narodov, ni nekaj nad narodi. Kako naj si predstavljamo človečanstvo? Ako vidim ubogega otroka, ki je pomoči potreben, mu pomagam, ne da bi vprašal, čigav je. Ta otrok je meni človečanstvo. Družina, sorodniki, občina, moje ljudstvo, na katerega me veže jezik — vse to je človečanstvo. Zanje moram delati z dejanji, ne z besedami! Človečanstvo je to, ako vedno in povesod delamo človeško. Pravično in človeka dostojno!

Ne kot posamezniki, ne kot narod ne smemo biti sebični. Ljudstvo, ki živi samo sebi, je tako malo vredno ko človek, ki misli le nase. Tudi ni mnogo vreden narod, ki živi le od spominov na slavno preteklost. Trudi se, da bo slavna sedanost tvojega naroda. Ne sili v oblake, temveč stoj trdno na zemlji! Na zemlji stojiš varno in trdno! Zemlja je resničnost!

Ali resničnost je tudi duša, ljubezen, red, Bog in večnost. Šele z njimi živimo polno in resnično življenje.

Šele tako življenje je vredno človeka, šele tako življenje nam dá notranji mir in srečno bodočnost.

Iz knjige: »Masaryk pripoveduje svoje življenje.«

ARNOŠT ADAMIČ

VELIKA TEKMA

ILUSTRIRAL: N. PIRNAT

VAŽEN POGOVOR

Lavo je klečal na stolčku. Na okno naslonjen je z živim zanimanjem čital iz starega časopisa poročilo o neki nogometni tekmi. Tu je stalo celó natisnato prav isto, kar je bil on včeraj še dolgo časa razmišljal:

... igralci brez vaje, brez vsake skupne igre in volje. Vsak dela na svojo pest za svojo lastno slavo, sleherni misli, da je on vse in drugi nič. Nič čudnega, da ne dosežemo nobenih uspehov. Ob takem športu nam bodo zrasli samo suroveži in domišljavci. Šport, oni pravi šport, ki nam bi vzgojil krepke, požrtvovalne in nesebične, viteške igralce, ki bi bili tudi v življenju vsak na svojem mestu, klavrno propada. Kar smo videli, ni bilo nič, saj igrači ne razpolagajo niti z najpotrebnejšim znanjem...

Lavo je prečital in prikimal. Torej je tudi pri drugih večjih klubih tako? ... To bom pod nos pomolil onim na seji, je sklenil in spravil zganjeni časopis v omaro pod košček za šivanje.

Pogledal je na uro. Matere še ni, pa bo že kmalu sedem. Od petih do sedmih ali osmih hodi streč strankam v hiši, potem pa prispe prav upehana domov in začne prati — mestna perica je. Tu živita brez očeta, ki ga ni nikoli poznal, v kuhinji, kjer diši po slabem pralnem milu; v vlagi, ki je pozimi prav nadležna. Spat pa hodita v malo sobico za slepo steno. Trd jima je vsakdanji kruh.

Proti navadi je bil danes ostal doma, čeprav je zunaj že od zgodnjih ur vrvelo najživahnejše življenje. Materi je medtem že znesel skupaj drva, vodo, in prinesel mleko iz mlekarne. Zdaj ga je spet vleklo na dvorišče.

Radoveden je bil, kaj bodo tovariši rekli k včerajšnjemu dogodku.

Ta čas pa je gospod Srakar že zavil na spodnje stopnišče in stopical nizdol. Lavo je poznal to trdo hojo in se razveselil, ker sta si bila dobra znanca. Večkrat sta se razgovarjala kakor dva velika o vsem mogočem, tudi o športu, za katerega je bil Srakar vedno vnet. No, danes bi se lahko res marsikaj pogovorila. Odprl je vrata in glasno pozdravil: »Dobro jutro želim, gospod Srakar!«

»Kakšno dobro jutro, kakšno dobro jutro?!« je zarentačil Srakar. Izgledalo je, da bo udaril z obema rokama hkratu, od gnjeva se mu je spačil obraz. Lavo je osupnil in se prestrašen umaknil k vratom. Nehote je dvignil roke in čakal, kdaj bo padlo po njem.

»Takooo? Dobro jutro«, je nadaljeval Srakar, ko je prišel k sapi. »Z žogo nabijati v zid, da ne morem spati. To imam za dobroto, falot...«

»Saj jaz nisem nič nabijal!«

»Seveda nisi, tako bi se vsak rad izmazal. Nisi vreden, da te še kdaj pogledam. Moji kostanji in jabolka so pa bila dobra, kadar sem ti jih prinesel, kaj? Si bom že zapomnil. Z današnjim dnevem je konec vašega nabijanja, ra-zu-meš? Kje je mati? Aha — je kar vrelo iz njega, »dobre mamice Potokarjeve ni doma! Reva trpi in se muči za falota, ki ni vreden...

ki ni vreden«, je ponavljal Srakar in iskal krepke primere. Ker pa te ni našel, je posegel v Lavove kuštre in jih krepko stresel.

»Prisegam, prisegam, da nisem brcal«, je ta stokal od bolečin in lezel na kolena, da bi ušel trdemu prijemu.

Še to! Prisega! Srakar se je živo zavedel, kaj je kriva prisega, saj je bil vendar petnajst let sodni sluga in je poznal te reči. Kaj pa on, Lavo, ve o prisegi, in je še bolj stresel fanta za kuštre.

Na hišnih vratih se je začela že zbirati dečad z dvorišča. Zmerom več je bilo radovednih glav, ki so s pridržanim dihom na iztegnjenih vratovih spremljale koncert v hiši.

»Saj ni Lavo brcal!« se je opogumil strojarjev Pepko in bil pripravljen, da pobegne, čim bi postalo nevarno.

»Kaj?!« je zavpil Skrakar mednje, da so kar pomežiknili in se stresli.

»Lavo ni kriv! Lavo je nedolžen! Longa je brcal!«

Vsi vprek so se ognjevitavo zavzeli za Lavo. Trušč je še naraščal, kajti ni kazalo zamuditi ugodne prilike, ko se smeš dreti.

Srakar je od gnjeva kar onemel. Mnogoglavi nasprotnik v veži se je vedno bolj večal. S ceste so se med otroke rinili že nekateri meščani, ki jih je ustavil nenavadni hrup. Ta hip je Srakar pogreznil suho brado v preširok in previsok trd ovratnik iz prejšnjega stoletja, naglo odprl vrata Lavovega stanovanja in potegnil fanta za seboj.

Lop! — so se zaprla vrata s treskom in konec je bilo predstave. Otroci so zagnali zmagoslaven krik, veža se je pa zdaj kmalu izpraznila. Dogodek je ob novih igrah utonil v pozabo...

Srakar se je upehan sesedel na stol in si razrahljal ovratnik, ker ga je kar dušilo od razburjenja. Globoko je vzdihnil in bolščal v Lavo, ki je zastal pri mizi ob štedilniku.

Če sem mu storil krivico, je preudaril Srakar, no, nič hudega. Važno je to, da ni bil zraven. »Torej, Lavo, ne boj se in pošteno odgovori. V oči mi poglej«, je rekel iskreno in ga potegnil k sebi.

Deček ga je očitajoče pogledal v oči.

»No, no,« ga je trepljal po rami, »če nisi več jezen, potem mi pa moško kar — odpusti«, je dejal in si v zadregi potegnil s hrbtom roke čez potno čelo. Odgovora pa ni počakal, saj je vendar vedel, da je Lavo zlat dečko, ki ima rad kostanj in jabolka in

njega, Srakarja, zato ker mu jih včasih da. »Glej,« je torej nadaljeval, »če bi bil jaz za vsako krivico jezen — prestal sem jih pa že nič koliko — bi bil moral že davno zginiti s sveta. Ti še ne veš ne, kaj so na primer uničeni živci, nespečnost, po cele noči kašelj in tisoč skrbi in brig za vsakdanji kruhek. Tega ti niti pravil ne bom, saj boš že še sam okusil, četudi ti ne privoščim.« Zmerom bolj se je ogreval nad lastno usodo. V dolgem govoru je položil pred zamišljenega dečka vso bol in razočaranja svojega težkega življenja. Ob tem je že popolnoma pozabil, zakaj je bil bežal v kuhinjo.

Kdo ne bi poslušal človeka, ki je mnogo skusil! Lavo je poslušal s sočutjem. Pred njim na nizkem stolčku je sedel nesrečen človek, nesrečen in bolan. Suhega in razoranega lica, z vdrtinami, gubami... Nekoliko osamelih sivih las je z vrha temena štrlelo na vse strani. Človek brez noge. Samo ostanek človeka, ki ga nič lepega nikjer več ne čaka.

Tesno in hkratu mehko je postalo Lavo. Skoro zoprno. Človek vendar ne sme biti tako mevžast kot tale, saj tudi onadva z mamico trdo živita. Koliko je strank v hiši, ki so revne! Morda res niso tako nesrečne, kaj on ve, posebno dobro se jim pa ne godi.

»Saj nisem več hud«, mu je rekel nenadoma. Srakar se je zmedel. Nemara ga je postalo celo sram, ker se je bil nad dečkom spozabil. In zdaj mu odpušča brez očitkov.

»Aha!« se je nekam osramočen nasmehnil, »to je lepo od tebe«, ga je potrepljal. »Tebi in tvojim pa že dovolim, da brcate pod steno — samo ne pred sedmo uro, ko še spim.«

Deček je pogledal v tla in brcal košček papirja. »Saj se bo razdrlo«, je rekel in mu opisal nedeljski dogodek. »Na seji pa jim bom vseno povedal, kar jim gre«, je dejal in gledal skozi okno proti kostanju.

Medtem je bil Srakar položil umetno nogo predse na pručico in z zanimanjem poslušal Lavo, ki je slonel na omari.

»Tako, tako«, je zmajeval z glavo. »Vidiš, to sem že kar vnaprej vedel. Saj veš, da sem bil za šport od nekdaj navdušen. Toda današnji šport! Ali je to sploh šport? Mislim si večkrat, ljubi Bog, če bi mogel postati še enkrat mlad! Mislim, da bi znal spraviti šport na pravi tir, ljubček.«

»Ampak, kako le? Saj tega nihče ne zna in noče!«

»Kako? Eh, če bi imel oblast, ali vsaj dvajset zvestih in za šport res navdušenih mladičev. Svet postavim na glavo z njimi, še danes, čeprav sem invalid, da veš. Najprej bi jih naučil pokorščine do samih sebe, z drugo besedo, vsak bi se moral znati premagovati. Da, ljubi moj Lavo, to je disciplina, ne vojaška, ah, kaj še! Tam ubogaš druge, tu pa le sam sebe, ampak samo v tem, kar je dobrega. Brez take discipline ni sploh nobenega napredka, da veš. Na tej njivi pa ti potem kar same zrastejo vse kreposti, ki krasijo celega človeka in celo še športnika. Nikar ne misli, da so to samo moje besede. Čital sem to in pri tem sem spoznal, da mislim sam prav tako.«

Vnet in živ je postajal njun pogovor. Srakar je kar cvetel od resničnega navdušenja. Vedno in vedno se je vračal na onih dvajset, ki bi jim smel biti voditelj.

»Takile potrebujejo voditelja,« je zaključil svoj obširni govor, »voditelja, ki ve, kaj in kako hoče on, potem pa vsi — morajo!« Za poudarek je spustil lesenko na tla, da je kar zabobnelo. Svetlo je gledal in žarek posebne lepote je olepšal njegovo postarno obličje. Potegnil je Lavo prav k sebi in ga plosknil po ramah rekoč: »Ti bi nemara bil pravi voditelj. Mlad si in drugačen od onih«, je namignil z glavo ven na dvorišče.

Zdaj sta se oba smehljala, Srakar, ker se je veselil lepih misli, Lavo pa, ker mu je dobrilo zaupanje. Kmalu pa se je pomračil. Počasi je odkimal in del, da bi, že, že, volje mu res ne manjka, a kako naj začne to?

Kako? ... Znašla sta se v kopi načrtov, katerih sad bomo šele videli. Lavo je kimal, Srakar trepljal in vzpodbujal.

»Daj mi še enkrat roko«, je dejal ob slovesu Srakar. »Ne odnehaj in besedo mi drži. Pa če se vse polomi. Kar boš slabih zgubil, ne skrbi, nove in boljše doboš. In boljši je en dober in zanesljiv tovariš, kot sto slabih in hinavskih. Ne glej na število, ampak na vrednost! Kot rečeno — Longa pa odžagamo. Ni zanesljiv.«

»Velja! Ampak vi mi boste pomagali, kajne?« ga je pogledal Lavo z žarečimi očmi.

»Tako je. Popoldne se oglasi pri meni. Napravila si bova natančen načrt. Zdaj pa zdravstvuj, Lavo«, je pomigal Srakar že na vratih in odšel.

Po njegovem odhodu se je Lavo globoko zamislil. V duhu je že kar videl, kako SK Solata vstaja k novi moči in slavi...

Da pa je lažje napraviti sklep, kakor pa izvršiti ga, bo moral Lavo še okusiti.

(Se nadaljuje.)

JESENSKA

ANICA ČERNEJEVA

*Spet so rumene
loke in trate.
Ptice se zbirajo
v žalostne jate —*

*in obletavajo
cerkvico v kraju,
kjer so gnezdile
v soncu in v maju.*

*Polja so prazna.
Saj smo pobrali,
kar smo s pomladno
vero vsejali.*

*Listje že pada.
Tudi drevesa
čutijo žalostno
težo slovesa.*

*Mali, najmanjši,
najmlajši med nami
stiskajo se ko ptičice
k mami.*

*Šola jih kliče.
V srčeca sega
strah pred neznanim,
jih plaši in bega.*

*Mama že krpa.
Vse je pač staro!
V mislih računa
z dinarji, s paro.*

*»Dosti premalo — —
kje bi dobili?
Kmalu bo zima,
Bog se usmili!«*

Pozimi in ob deževnih dneh je Tita po ves dan preždelala v majhni sobi, kamor se je le redkokdaj prikradel topel sončni žarek. Ure so potekale strašno počasi. Petkrat, šestkrat je spravila spat svojo edino punčko, nešteto krat je prečitala svoje tri knjige, preden je nekje daleč zatulilo in je čez dolgo prišla mati. Z njenim prihodom pa se je jel čas nenadoma vrteti s silovito naglico, kajti komaj je mati pripravila skromen obed, že je morala z doma. Nato so se ure spet ustavile in se niso hotele premakniti do večera, ko je spet zatulilo.

Komaj je mati prestopila prag, že jo je Tita poprosila:

»Mamica, pojdiva v mesto! Tako dolgo se že nisva igrali »če bi se odprlo!«

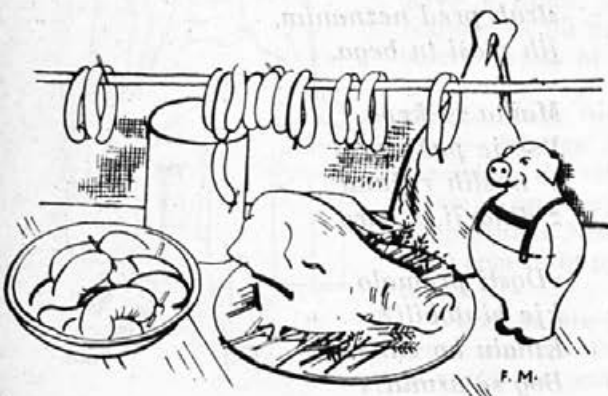
To je bila Titina najljubša igra. Samo v mislih nanjo je strpela dneve in dneve v majhni sobici, samo zaradi nje se je mogla odreči najčudovitejšim igračem, ki jih je videla pri drugih otrocih, in ni prosila za beli kruh, ko pri hiši še črnega ni bilo.

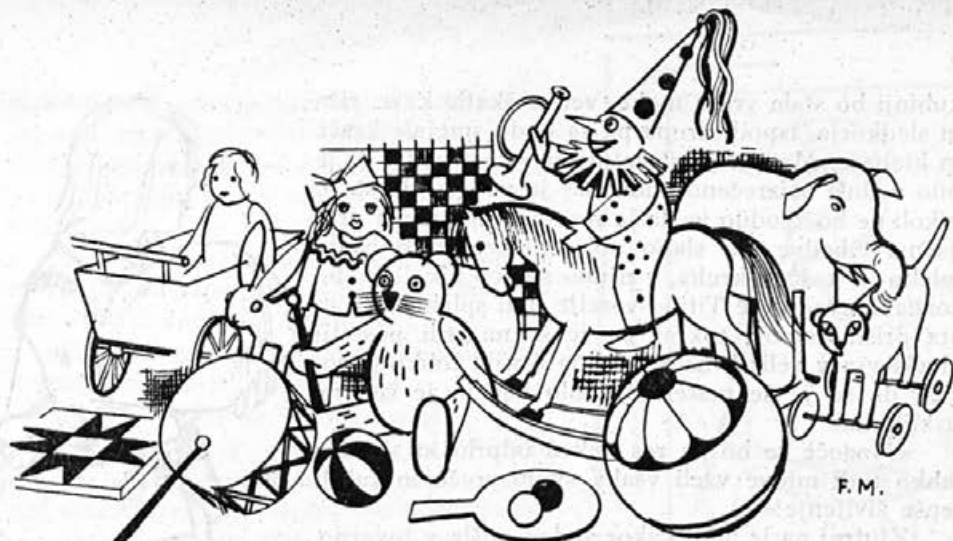
Mati se je tokrat nekaj obotavljala in izgovarjala, končno se je le vdala. Odšli sta v mesto, in sicer naravnost v središče, kjer so bile ulice najširše in izložbe najlepše.

»Mamica, začniva tu!« je vzkliknila Tita in se ustavila pred izložbo bogatega mesarja, kamor sta ob nedeljah hodili kupovat meso. Iz izložbe se je izzivalno svetila vrsta rjavordečih krač, spodaj so stali veliki krožniki masti, hrenovk in najrazličnejših klobas, iz desnega kota pa se je prekanjeno smejala velika prekajena svinjska glava.

»Kaj bi ti vzela, mamica, če bi se odprlo?« Tako je začela Tita vsakokrat svojo igro. Medtem ko je čakala na odgovor, so se njene željne oči ozirale po svinjini in izbirale najlepši kos.

Materi, ki je v tovarni komaj toliko zaslužila, da sta se s Tito ob odrekanju vsega dobrega in udobnega preživljali, je bilo kakor vselej ob tem čudnem Titincem igranju tudi zdaj nezrečeno hudo. Toda ali je hotela svojega edinega otroka oropati njene najpriljubljenjše igre? Nekaj časa je

molčala, nato pa je pokazala na največjo kračo, rekoč: »Tale bi nama prav prišla, v nedeljo bo najin god. Sami si je ne bova mogli kupiti.«

»Veš, kaj bi pa jaz vzela?« je gostolela Tita. »Vzela bi onole veliko glavo, če bi jo le mogla odnesti!«

»No, potem pa nama ne bi bilo sile«, se je nasmehnila mati in odšla dalje. Hotela je mimo slaščičarne, a že se je Tita ustavila pred izložbenim oknom in vprašala: »Kaj pa bi tu vzela, če bi se odprlo?«

»Onile veliki kos čokolade, da bi nama za god spekla dobro potico!« je izpregovorila mati komaj slišno.

»Jaz bi pa vzela škatlo z bonboni!«

Pred trgovino igračk sta se spet ustavili.

»Mamica, jaz bi bila zadovoljna z medvedkom in trobento. No, mogoče bi še vzela žogo. Bi laže čakala nate. Kaj bi pa ti?«

»Ljuba Tita, pustiva to igranje! Saj se najine želje ne morejo nikoli uresničiti. Zdaj si že večja, zato ne smeš biti več tako lahkoverna«, je dejala mati, ker ji je bilo hudo, da je Tita že toliko in toliko dni odhajala s takšnim velikim upanjem in še z večjimi željami v mesto in se potem morala razočarana vračati v temo in pomanjkanje.

»Kar povej!« je silila Tita. »Mogoče se pa vendar zgodi, zato pa moraš prej vedeti, kaj bi vzela. Saj si že večkrat dejala, da na svetu ni nobena stvar nemogoča! Zato se bo nekoč tudi nama odprlo!« Titino upanje je bilo močno in nezlomljivo.

»Vzela bi voziček, da bi ti lahko vozila medvedka in punčko na sprehod!« je končno spregovorila mati.

»To bi bilo zelo lepo! Pojdiva dalje! Glej, koliko lepih oblek visi tamle v izložbi na oglu! Pojdiva hitro, da se ne odpre, še preden sva tam!«

Tita si je želela tople obleke, kakršne so nosili mestni otroci, želela si je plašček, ki ga še sploh nikdar ni imela, in belo čepico s čopom. Tudi za mater je bilo mnogokaj. Kar težko se je ločila od kraljestva v izložbi, ki je bilo še čudovitejše od kraljestva iz pravljic. Kako tudi ne? Saj ga je videla tik pred sabo; le vrata se niso odprla, da bi mogla vanj.

Nato sta se vračali počasi domov. Tita je vsa razvneta pripovedovala, kako lepo jima bo, ko se bo nekoč odprlo: Imela bo toplo obleko, plašček, svetle čevlje in čepico s čopom, v vozičku bo vozila punčko in medvedka, tudi mamica bo lepše oblečena in nič več ne bo v skrbeh, kaj naj kuha. V

kuhinji bo stala vreča moke, velike škatle kave, riža in sladkorja, izpod stropa pa se bodo smejale krače in klobase. Mati ji je sicer pritrjevala, vendar ji je bilo v duši neizrečeno hudo, saj je vedela, da se to nikoli ne bo zgodilo in da je resnica popolnoma drugačna. Obedve sta slabo oblečeni, večerjali bosta mleko in košček kruha, v njuno sobico nikoli ne bo sonca. Navadno je Titino veselje tudi splahnelo, čim sta prišli domov, tokrat pa je še na trdi postelji živela vsa v velikih načrtih in je o njih toliko govorila, da se je še materi zjasnilo lice in je še ona vzklíknila:

»Mogoče se bo pa res nekoč odprlo in si bova lahko tudi midve vzeli vsaka svojo srečo in začeli lepše življenje!«

Zjutraj pa je mati kakor vedno odšla v tovarno, Tita pa je ves dan čakala večera, ko bosta spet lahko odšli v mesto. V soboto, pa je bilo toliko dela, da mati ni utegnila v mesto.

»Pa pojdi sama!« ji je končno dovolila. »A samo do mostu, dalje v mesto ne smeš!«

»Nikar se ne boj, mamica! Saj sem že velika, pa znam ubogati!« je dejala vsa vesela Tita, ki ji je bilo dobrih šest let in je bila komaj tako velika, da je lahko sedela za mizo.

Urno se je odpravila na pot. Pri izložbenih oknih manjših predmestnih trgovin se ni niti ustavljala, vedela je, da je tu škoda izgubljati čas. Čeprav bi se odprlo, ne bi zadela Bog ve česa. Sicer ji je bilo tesno pri srcu, saj tako daleč še nikoli ni bila, moči pa ji je dajala silna misel: kaj če se bo prav danes odprlo in bo lahko mamici prinesla kakšno stvar za god. O, kako bi bila presenečena, ko bi ji prinesla kaj!

V takšnih mislih je prišla v bližino mostu.

Ko je zavila okoli ogle, je nenadoma obstala kot ukopana pred na stečaj odprto izložbo polno klobas in svinjskih krač. Sprva ni mogla verjeti svojim očem. Ko pa je spoznala, da se je res odprlo, pa je nekaj hipov oklevala, ne vedoč, ali naj vzame veliko smehljajočo se svinjsko glavo ali pa kračo, ki si jo mamica že od nekdaj želi. Končno se je odločila, stopila je bliže k oknu in pograbila z zelenjem okrašeno kračo, ki je ležala na najnižji polici, jo potisnila nase in odhitela z njo proti domu. Njeno dobro srce jo je od nenadne sreče kar bolelo. Krača je bila težka, da se je kmalu utrudila, toda misel, kako bo z njo razveselila mater, ji je dajala novih moči. O, zdaj jo bo lahko tudi ona presenetila! O, zdaj bo tudi mamica verjela njeni igri!

Domov je prišla vsa zasopla. Komaj toliko moči je še imela, da je položila kračo na mizo

in dejala presenečeni materi: »Vidiš mamica, končno se je vendar odprlo!«

Mamica se je sesedla na stol. Čez čas pa je potegnila Tito k sebi in zajokala: »Nesrečni otrok moj, kaj si napravil!«

Tita pa ni razumela materinega obupa in vedro je odgovorila: »Mamica, čuj vendar! Nalašč zame se je odprlo...«

Mati je vsa solzna dolgo stiskala Tito k sebi, končno je izpregovorila:

»Tega vendar ne bi bila smela!«

»Čemu ne?« se je zavzela Tita. »Že leto dni sva zaman čakali! Če se je zdaj odprlo, pač smem vzeti, kar si že tako dolgo želiš!«

»Motiš se, ljuba Tita! Saj sem ti dejala, da je to le igra, ki se ne more nikoli izpolniti. Kračo bova morali vrniti mesarju, saj je njegova. Urejeval je najbrž za jutri izložbo, pa je pustil izložbo za trenutek odprto. Ti si pa mislila, da se je samo odprlo. Zato pojdiva, pa ponesiva jo nazaj, dokler je še čas!«

V tem so se zunaj zaslišali trdi koraki. Mati je prebledela v težki slutnji. Trdo je potrkalo na vrata in vstopil je policaj. S temnim pogledom se je ozrl po sobi in rezko vprašal:

»Ali se tu skriva tisti tatinski otrok, ki je ukradel gospodu Žilavcu najlepšo kračo?«

V tem pa jo je že opazil na mizi, naglo je stopil k nji in dejal še s tršim glasom Titi, ki se je vsa v strahu stiskala k materi:

»A, ti si jo ukradla? Lepo mater imaš, ki te že tako zgodaj uči krastila. Nato je položil svojo ogromno desnico na kračo in jo potegnil k sebi. Tedaj pa je planila Tita predenj in stegnila svoji drobni ročiči proti krači:

»Motite se! Nisem je ukradla! Odprlo se je, samo se je odprlo, zato je krača naša! Sam ljubi Bog nama jo je poslal! Dajte mi jo nazaj!«

»A, tako so te naučili, mala tatica!« je zarohnel policaj. »Ne dotikaj se tuje lastnine, to je božji nauk in tega te naj mati nauči, sicer jo bomo vzeli mi v svojo šolo!«

In ker Tita ni hotela odmakniti rok s krače, jo je policaj pahnil od sebe, da se je opotekla po sobi, vtaknil kračo pod pazduho in jo odnesel.

Odslej se Tita ni nikoli več igrala »če bi se odprlo«, saj ni bila več otrok.

DIHUR

Nekoč se je dihur splazil v kovačnico. Prišel je do pile in jo obliznil. Pri tem pa si je ranil jezik in na pili se je pokazala kri. Vesel je dihur polizal kri. Mislil je, da prihaja kri iz pile. In je toliko časa lizal, da si je popilil ves jezik.

Cicibanov rod

PESTERNA

FRANCE BEVK
Ilustriral LJUBO RAVNIKAR

2.

Pod Grivarjevo kočo so ležali lazi, ki so se vlekli skoraj do potoka. Bili so last bajtarjev in kmetov. Spomladi so na njih vzgojili zeljnate sadike, v jeseni so bili polni krompirja, korenja in pese.

Nežka je redkokdaj videvala vaščane. Največ le takrat, kadar so prihajali v laze. Nikoli ni zamudila prilike, da jih je opazovala. Koliko novih obrazov! Čepela je za plotom in pestovala punčko.

Pikapolonica je bila zanjo najčudovitejša punčka na svetu. Če bi jo noč in dan držala v naročju, ne bi se je naveličala. Zaradi nje je morala biti pridna. Kuhala je Pikapolonici, jo ujkala in ji pela.

Le kadar so bili v lazu ljudje, je nekoliko pozabila nanjo. Njene otroške misli so splavale v nasproten breg, kjer je ležala vas. Tam so stale hiše, v katerih prebivajo ljudje, ki prihajajo v grapo.

Tedaj se je spomnila, da je njihova kočja majhna, da nosi raztrgano krilce, da včasih lačna stika za suhimi drobnicami in skorjicami kruha. Tam, v Robidnici pa stojijo velike hiše, deklice ne letajo tako raztrgane okrog, belega kruha ne vidijo samo o Veliki noči in o Božiču. Vse to je vedela od bratov in sester, ki so služili pri kmetih. Zmeraj so širokoustno pripovedovali, kaj so dobrega jedli. Včasih so prinašali velike kose pogače.

Tako je nekega dne čepela v pomladanskem soncu in mižala. Pod vekami ni bila tema, videla je čudovite reči. Domišljala si je, da že nosi obleko, ki si jo je tako želela. Sami pisani trakovi in drobceni, svetli gumbi. Pred njo se je kadil velik kos božične potice.

Zopet je odprla oči, ki so jo zaščemele v soncu. Rožičasta oblekca je izginila. Skozi pretrgo v krilcu ji je pogledalo golo koleno... V lazu pod njo je plela široka, rdečelična kmetica. Prestopala se je po črni zemlji, z levico trgala plevel, udarjala z motiko.

Priplela je do plota in se je vzravnala. Skozi robido je zagledala Nežko in se ji je nasmehnila: »Čigava si?«

»Grivarjeva Nežka.«

Nežka je pokazala na kočjo za hrbtom, nato se je zagledala v punčko. Ni bila vajena ljudi, sramovala se je.

»Kako ti je ime?«

Povedala je.

»Ali bi jedla kruh?«

»Saj ga nimam.«

Kmetica se je široko zasmejala. Nato je segla v žep in privlekla iz njega velik kos kruha. Bil je pol iz bele, a pol iz ajdove moke, zvit kot potica. Dala ga ji je skozi plot.

Nežka ga je nesla k ustom, da bi ga ugriznila, a se je premislila. Pobrerala se je in tekla domov... Mati se je začudila velikemu kosu.

»Kdo ti ga je dal?«

»Žena.«

»Katera žena?«

Tega Nežka ni vedela.

Mati je stopila na prag in zagledala Mejačevko, ki je prihajala po stezi. Ženski sta se pozdravili in odšli v izbo.

Mejačevka je sedla. Pokašljala je, nato je takoj rekla:

»Daj mi Nežko, da bo včasih malo povarovala našo Maričko!«

»Moj Bog, saj še ni za pesterno«, je Grivarica sklenila roke.

»Saj tudi ne bo pestovala. Igrali se bosta skupaj, to bo vse.«

Grivarica se ni mogla odločiti. Nežka jo je vedno skrbela, kadar jo je samo puščala doma. Ves dan je mislila le na njo. Bila ji je samo v skrb in napotje. Vendar se ni rada ločila od nje.

»Če bomo zadovoljni z njo, ne bo zastonj«, je silila Mejačevka.

Grivarica je gledala hčerko, oči so ji na gosto mežikale.

»Otrok da bi varoval otroka?« je vzdihnila.

»Saj te ne silim«, se je soseda dvignila. »Kakor hočeš... Le mislila sem, da bi bilo dobro zame in zate...«

Nežka je medtem molče stala ob peči in odpirala usta. Slutila je, da gre zanjo. Pa je bila tako zmedena, da ni mogla vsega razumeti. Pogledovala je zdaj mater, a zdaj Mejačevko.

»Ali pojdeš k Mejaču?« jo je vprašala mati. »Za pesterno boš.«

Nežka je od sramovanja spačila usta. Punčko je cukala za krilce.

»Ne vem«, je zategnila.

»Pri njih ti ne bo manjkalo kruha. In novo oblekco boš dobila.«

»Da, da«, je pritrdila Mejačevka.

»Res?« je Nežka uprla pogled v kmetico. »Rožičasto?«

»Da rožičasto«, se je Mejačevka zasmejala. »Ali prideš?«

»Da«, je rekla skoraj tiho in pogledala mater. »In Pikapolonica?«

»Kakšna Pikapolonica?« je vprašala Mejačevka.

»Punčka.«

»Punčke ti nihče ne bo jemal. Tudi Marička jo ima. Skupaj jima bosta kuhali in ju zibali...«

Bili so zgovorjeni. Nežka je postala Mejačeva pesterna.

* * *

V nedeljo popoldne jo je mati peljala v prvo službo. Nebo je bilo sivo, žalostno; sonce je le kdaj pa kdaj predrlo oblake... Nežka je nesla Pikapolonico, a mati culo, v kateri je bilo vse njeno imetje.

Tega je bilo malo. Obleka, dve srajčici, velika ruta in obnošeni čevaljčki za zimo. Zdaj je bila bosa.

Nežko je mučila žalost, ker je morala od doma. Hkratu je bila radovedna, kako bo pri Mejaču. Mati je bila zamišljena. Dolgo nista spregovorili. Dospeli sta na breg, odprl se jima je razgled čez obronke.

»Glej, tam je pri Mejaču«, je pokazala mati. Nežka je gledala...

Mejačev dom je stal na koncu vasi. Nizka, široka hiša in velik hlev sta bila potisnjena v breg. Za poslopji je ležala ravnica, na nji je stala lipa in kozolec. Okrog in okrog se je med klanci širil sadovnjak. Pod kozolci se je začenjal gozd.

Mejačevka ju je sladko sprejela. »Ali sta prišli?« je rekla.

Da, prišli sta. To je dejala mati, Nežka ni mogla govoriti. Stala je poleg matere in se ozirala okrog. Vse ji je bilo tako tuje in novo. In tako zelo veliko. Velika izba, velika okna, velika peč in velika ura — vse veliko. Še podobe na steni so se ji zdele velike, kakor da ne najdejo prostora in lezejo na strop.

Mejač je z rokami na hrbtu hodil po izbi. Bil je dolg in je nosil rjave zalisce. Prav zaradi teh, ki so mu štrleli na obe strani, se ga je skoraj bala. Hlapec je bil že na pol starec s sivimi brki; sključen je sedel na klopi in kadil pipo. Marička je sedela na peči. Gledala je po izbi in si vtikala nogo v usta.

Mejačevka jima je prinesla kave. Nežka je preplašena gledala velik kos kruha poleg velike skodelice.

In Nežka je jedla. Ni ji šlo v tek, a se je silila. Komaj je zadrževala solze, težko je dihala. Čutila je, da jo pogledujejo, a ona ni dvignila oči.

»Tožilo se ji bo«, je rekel Mejač.

»Se bo že privadila«, je menila gospodinja. »Saj nismo tako daleč. Za kozolec bo stopila, pa bo videla domov.«

Slednjič se je mati poslovila: »Pazite nanjo, kakor da je vaša. Ti, Nežka, pa ubogaj!«

Nežka je prikimala in spremila mater pred hišo in prav do klanca. Naprej ni smela. Gledala je za materjo, ki je odhajala po gozdu. Na roki ji je bingljala cula, v katero je bila Mejačevka zavezala pol hlebca s prgiščem boba in fižola. Vsa otrpla je tiščala prst v ustih. Zavpila bi bila in stekla za njo.

Mati se je ozrla. »Saj te bom obiskala«, ji je zaklicala. »Vsako nedeljo.«

Nežka je imela polne prsi joka, polne oči solza, ko se je vrnila k hiši.

Pred hlevom je nalletela na pastirja, ki je bil pravkar prignal živino domov. Bil je dve leti starejši od nje, mo-

čan, z veliko, kuštravo glavo. Tisti, ki je vsako jutro stal na tršu in hojkal Petrčku. Tako od blizu ga še ni videla. Od daleč je bil ves drugačen.

»Joče«, se je pastir široko zarežal, ko je stopil za njo v izbo.

»Tiho!« je Mejač ostro premeril pastirja. »Ali si nastlal živini?« Tinče se je pomuznil iz izbe.

»Pridi na peč«, je rekla Mejačevka sladko. »K Marički. Le dobro se oglejta! Zdaj si bosta morali postati prijateljici.«

Pesterna se je potegnila na peč. Deklici sta se gledali kot mladi mačici. Marička se je Nežke dotaknila z mokrim prstom in se je zasmejala.

Pri večerji se je morala dvigniti, kadar je zajela, da je dosegla veliko skledo sredi mize... Poleg pastirja je sedel Filip, edini sin. Bil je leto starejši od pastirja, debelih lic in svetlih las. Opazoval jo je izpod čela. Tinče pa ji je migal s »kapo«, velikim grmom las, da se mu je pomikal zdaj naprej, zdaj nazaj. Hotel jo je pripraviti do smeha. Toda njen smeh ni mogel na dan. Po molitvi je zadremala.

»Pelji so spat!« je rekel Mejač ženi.

Ta je vzela svetilko in jo je vodila v vežo, nato po lestvi nekam na vrh. Ves večer je Nežko skrbelo, kje bo spala. Doma je spala z materjo. Kadar koli jo je bilo strah, se je privila k nji... Ko jo je gospodinja pripeljala v podstrešje, kjer je stala postelja, so ji noge klecnile v kolenih. Tu bo spala? Med tramovi in koši? Ne, ne, ne! Proseče je pogledala Mejačevko.

»Tu boš spala. Naučiti se boš morala, da boš našla v temi. Vsak večer ti ne bomo svetili.«

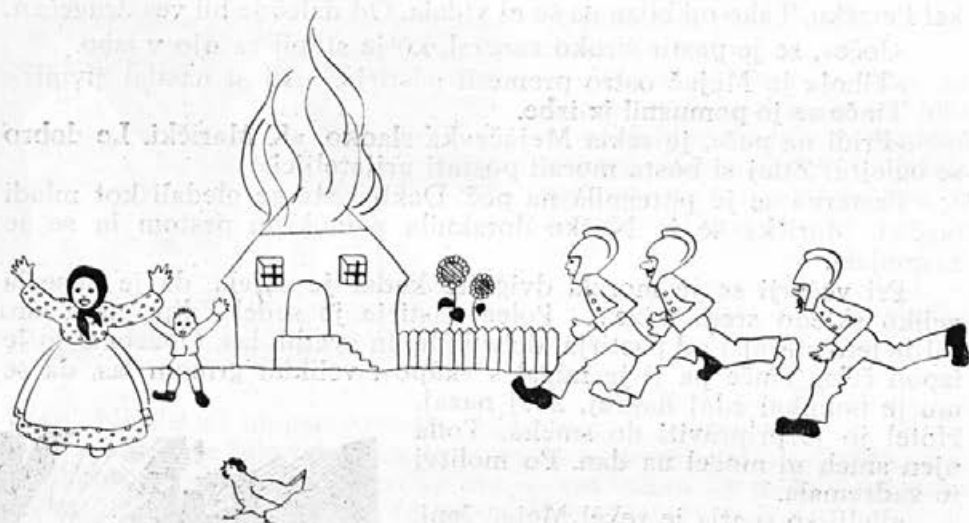
Hotela je prositi, naj je ne puščajo same, a se je zbala. Slekla se je, zlezla pod odejo in se zagrnila čez glavo. Privijala je k sebi Pikapolonico, kakor da pri nji išče pomoči. Iz oči so ji privrele solze. V tihem joku je zaspala.

(Se nadaljuje.)

GLEJ, TAMKAJ SO VŽIGALICE, KAJNE, A TI SI TU; MOLČIJO IN NE REČEJO, NE »BEV«, NE »MEV«, NE »MU«. IN VENDAR ŠEPETAJO TI SKRIVNOSTNO NA UHO IN K SEBI GORKO VABIJO Z NEVIDNO TE ROKO:

»HEJ, ČE SI SAM,
KAR PRIDI K NAM
IN VZEMI NAS
ZA KRATEK ČAS!«

OBIDE TE SKUŠNJAVA — JOJ, KAJ SE TEDAJ ZGODI? VŽIGALICA V ROKAH SVETLO KOT ZVEZDA ZAGORI, POTEM GROZEČE ŠVIGNE Z NJE NA LES BESNEČI PLAMEN — IN HIŠA POGORI DO TAL, OSTANE SAMO KAMEN.

LASTOVKE

ANICA ČERNEJEVA

»Očka, kaj žvrgolijo,
očka, kam pa letijo
ptičke, procesije črne?
Očka, ali se vrne
mamica z lastovko malo?
Prazno je gnezdo ostalo ...«

»Sinek, v slovo žvrgolijo,
sinek, k jugu letijo.
V trume, tesno so se zbrale,
ptičke, popotnice male.
Sestric, lastovk je truma
dala še tvoji poguma.
K jugu, k soncu jo vabi.
Gnezdeca pa ne pozabi.«

SREČA MISKA POLZKA NA CESTI
IN GA POBARA: »EJ, STRIČEK, KAM?
KAJ DA HISICO TEŽKO NOSIS,
SAJ BI HITREJE HODIL SAM.

MENE POGLEJ, KAKO SEM OKRETNA,
TI PA NERODNEŽ — POČASNEŽ TAK! —
GLEJ, ZA TEBOJ VSA SLINASTA CESTA
VLEČE ZA TABO SE KAKOR VLAK.«

»RAJSI PA ŽE TO HISICO NOSIM,
KO DA BI V LUKNJAH DOMOVAL;
VARNO POČASI SVOJO POT HODIM,
V PASTI JAZ NIKDAR NE BOM VZDIHOVAL.«

»STRICEK, SAJ NISEM TAKA NERODA,
JAZ SEM PREPAMETNA MISKA,
DA BI ME MOGLA UJETI PAST!
MENE NOBENA NE UJAME POŠAST.«

TAM IZZA PLOTA PA MAČKA POKUKA,
MLASKNE Z JEZIČKOM IN SKOČI: HOP!
MISKA ZAJOČE, MAČKA SE SMEJE:
»ZDAJ SEM TE UJELA, ZAMAN JE TVOJ JOK!«

POLZEK PA HITRO V HISICO SMUKNE,
SAM PRI SEBI POLSLISNO MRMRA:
»O, SE BOM S SEBOJ TO HISICO NOSIL,
KODER GREM, KAMOR GREM, SEM DOMA.«

ŠKORCI, LASTOVKE IN VRABCI

 JE ODŠEL IZ PRED . TAM SO SE POGOVARJALI. NA SO VPILI , NA SO ČIVKALE , NA SO SE KREGALI . VSE JE RAZUMEL, KAR SO GOVORILI.

 SO ZAČIVKALE: „JUTRI DALEČ PROČ ČEZ IN IN ČEZ ŠIROKO . SREDI SE USTAVIMO NA VELIKIH . POTEH NAPREJ DO . TAM SIJE PRAV TOPLO.“

 SE SMEJEJO NA : „TAM VAS BODO !“

„NE BODO NAS , NE!“ ODGOVORE . „VSI IMAJO RADI, ČRNI , BELI IN RUMENI ! ŠE TISTI , KI RAD PO PLEZA IN ZA STIKA, ŠE TISTI NAS IMA RAD. NAŠIH NE RAZDIRA, ZA NE MEČE . A NAŠE MLADE SE NAM SMILJO! JE ŠIROKO, SO VISOKI IN NAŠA, KDO JIH BO ČEZ ČUVAL?“

„MI, HOHO!“ ODGOVORE.

 SE ZDAJ OGLASIJO Z : „NE BODO ČUVALI VAŠIH , NE! RAZBOJNIKI SO ! RAZTRGALI BODO IN JIH POMETALI IZPOD . TATOVI SO ! KO ZAPADE , KRADEJO IN IN HRANO, JIH S NAPADAJO.“

 NA SE RAZJEZE: „VI , KRIČAČI, PA ZAPRITE IN IZ NAŠE SE POBERITE!“

„SAJ BOMO ,“ ODGOVORE . „V NEDELJO IN SE DVIGNEMO NAD , POTEM PA Z .“

ODGOVORE : „MI PA OSTANEMO. BO   IN ŽITA NATRESEL IN IN . MI BOMO PA IZ VSE POKRADLI, MI .“

JE SLIŠAL VSE TO IN : „O, NE! BO ŽE PAZIL NA . IN TUDI BO VAROVAL. SREČNO , SREČNO , SREČNO ČEZ IN IN ŠIROKO !“ IN JE ODŠEL PROTI .

(Se nadaljuje.)

ODKOD SO MEDVEDJE?

CVETKO GOLAR
Ilustriral ZORAN MUŠIČ

(Ruska pravljica.)

Živel je nekoč starček s svojo ženo blizu zelenega gozda. Njihova hišica je stala zunaj vasi na holmu, na planoti. Bila je huda zima, da je vse pokalo in škripalo, njima pa so pošla drva. S čim naj zakurita, da se ogrejeta? Pa reče staruha svojemu možičku:

»Pojdi vendar v gozd in nasekaj drv, da bom imela s čim zakuriti.«

Starček se odpravi v gozd, gleda sem, gleda tja in išče pripravno drevo, da bi ga posekal. Bila pa so sama mlada, lepa drevesa, in starčku se jih je zdelo škoda. Tu je stala mlada smrečica, tam vitka jelka in na obronku visoka, bela breza.

»Naj le rasejo v imenu božjem«, si misli starček.

»Bom že našel kako staro, suho drevo, ki ga ni škoda, tisto bom posekal.«

Ko se tako ogleduje, zagleda prav staro, tršato smreko z globokimi brazgotinami in raskavo skorjo. Vzame sekiro in jo hoče posekati. Kar se oglasi smreka in mu reče s človeškim glasom:

»Nikar me ne posekaj, starček. Zahtevaj od mene, kar hočeš!«

Starčku pa je bilo treba drv, zato je rekel:

»Posekal te bom, ker nimam doma ničesar, da bi zakuril.«

»Pojdi domov,« zašepeta smreka, »tam boš našel dosti drv.«

Starček pride domov in vidi, da leži vse polno naklanih drv okoli hiše. Bil je najlepši brezov les, suh in bel kot sladkor. Starček gre v hišo. Pri peči je stala njegova žena in pekla kruh. Ni se mogla dovolj načuditi, odkod se je vzelo toliko drv.

»Vse to mi je dala stara smreka«, pravi starček in ji pove vse.

Staruha pa je bila huda in je zaropotala nad možem:

»Zahtevaj kar hočeš, ti je rekla smreka, in ti si zahteval samo malo drv. In v gozdu je lesa na kupe! Pa bi vsaj zahteval belo moko, potem bi spekla kolače.«

»Kaj pa naj zdaj napravim?«

»Pojdi k smreki in jo prosil!«

»In če mi ne da moke? Kje pa naj jo dobi?«

»Zagrozi ji s sekiro! Ako ti ne dá, reci, da jo boš...«

Starček gre v gozd in poišče smreko, ki je žalostno šumela v vetru.

»Smrečica, daj bele moke! Veš, moja stara bi rada pekla kolače.«

»O joj, starček, težko stvar zahtevaš! Kje pa naj dobim moko?«

Starček zamahne s sekiro in zagrozi:

»Če mi ne daš moke, pa te bom...«

Zopet zašumi smreka in njene igle trepečejo.

»Pojdi domov,« mu zašepče, »moka te že čaka.«

»Starček pride domov, in glej, staruha je presipala belo moko, da speče kolače. Ko pa zagleda starčka, ga začne zmerjati:

»Ta moka bo kmalu porabljena in potem je smreka mogoče ne dá nič več. Rajši bi bil prosil za zlato, potem bi lahko kupila veliko moke. Pojdi nazaj k njej in zahtevaj od smreke zlato, dosti zlata.«

»Beži kam, stara, kje pa naj vzame smreka zlato!«

»Ti kar pojdi, pa ji zagrozi s sekiro!«

Starček gre zopet v gozd in pride k smreki, ki je žalostno šumljala in trepetala v vetru od korenin pa do vrha. Starček stopi k njej in ji reče:

»Ljuba smrečica, žena mi ne dá miru in hoče, da mi daš mnogo zlata. Pravi, da lahko z zlatom vse kupiva.«

Smreka mu odgovori:

»Gorje, starček, težko stvar zahtevaš od mene! Kje pa naj vzamem zlato?«

Starček pa zamahne s sekiro:

»Ako mi ga ne daš, te posekam!«

Smreka zašumi glasneje, in njene igle trepečejo.

»Pojdi domov, dobila bosta zlato!«

Starček pride domov. Glej, staruha sedi za mizo, pred njo pa leži kup zlata. Meša ga, da žvenkeče, in presiplje iz roke v roko in se ne more naslušati zvenčanja.

»Kam pa naj zdaj skrijeva zlato? Roparji lahko pridejo, pobero zlato pa še naju umore«, gode starka.

»Pojdi hitro k smreki, reci ji, naj tako napravi, da se bodo naju ljudje bali in si ne upali blizu.«

Starček zdirja k smreki, zelo se mu je namreč mudilo iz strahu pred roparji, da ne bi prišli in vzeli starki zlata. Pride k smreki, ki šumi v vetru. Ali komaj spregovori starček, neha šumeti. Mirno stoji, ne da bi se ganila, in nič ne reče starčku.

»Smreka, ali ne slišiš? Napravi, da se bodo naju ljudje bali in si ne upali v najino bližino«, ponovi starček in zamahne s sekiro, kakor ga je starka naučila.

»Gorje, starček, težko stvar zahtevaš od mene! In še žal ti bo«, zašepče smreka.

Starček povesi sekiro.

»Pojdi domov in naj se zgodi po tvoji volji: Ljudje se bodo vaju bali«, šepeče smreka tiho in žalostno, kot bi se jokala.

Starček hiti domov. Ko pride k durim, se spotakne čez prag in pade. Hoče vstati, ali ne more vzdigniti rok od tal. Hoče poklicati staruho, ali ko odpre usta, nenadoma zarjove. Pa to ni njegov glas, to sploh ni človeški glas. Pogleda roke, ki so popolnoma kosmate in težke, in iz nohtov so zrasli dolgi krivi kremplji. Glava sili naprej in se poveša k zemlji. Starček je postal kosmata, divja zver in po vseh štirih se splazi v kočo.

V izbi sedi staruha in brodi po zlatu. Kosmata pošast se zavali proti njej. Prestrašena skoči starka s klopi in hoče pobegniti. Ali ne more od košare, polne zlata, in se zgrudi na tla. Hoče vstati, ali roke so ji kot prirastle, in tudi starka je nenadoma vsa kuštrava žival.

Zatulita in planeta skozi duri. Stečeta na cesto, rjoveta. Ljudje ju zaslišijo, prilete, ju zagledajo in se razbeže. Kar je pogumnih, zgrabijo drogove in vile in motike in gredo nad divjji zverini, ki zbežita v gozd.

Od teh dveh kosmatincev, od staruhe in starca, so prišli medvedje na svet. In vsi ljudje se jih boje in se jim ne upajo blizu.

PSIČEK POBALINČEK

IZKUŠNJAVA

PSIČEK POBALINČEK ZJUTRAJ ZGODAJ JE VSTAL. SO VSI SE SPALI, KO SE JE NA VRT PODAL. TAM JE ZID, ZA ZIDOM PA SOSEDOV SADOVNJAK. V SADOVNJAKU JABLANA, NA NJENIH VEJAH ZLATI SAD.

»DOBRO JUTRO, BOTRA,« PSIČEK POBALINČEK JABLANO POZDRAVI. »KAJ JE NOVEGA NA VAŠI STRANI? KAKO STE NOČ PRESPALI?«

»SLABO, KUZEK, SLABO!« JABLANA ODGOVORI. »ME ZLATI SAD NA VEJAH STRAŠNO TEŽI, NAVZDOL TISČI! MENI VSE TAKO SE ZDI, DA BOM VSAK ČAS NA TLEH LEŽALA VSA POLOMLJENA, ČEZ POL PREKLANA.«

»O BOTRA UBOGA, KAKSNA TARE VAS NADLOGA!« POBALINČEK REČE IN DOLGO LESTVO PRIVLEČE. »LE NIČ NE SKRIBITE, LE NIKAR SE NE ZALOSTITE! BOM JAZ PREBRIDKE SMRTI VAS OBVAROVAL. BOM ZLATI SAD Z VAŠIH VEJ POBRAL!«

GREH

IN POBALINČEK EN, DVA, TRI, NA LESTVI ŽE STOJI.

»JOJ, POBALINČEK, TO PA TI NE SMES! JE VELIK GREH!« JABLANA ZAJOČE.

»KAJ BO GREH!« SE POBALINČEK ZAGROHOČE.

»HEHEHE, SAJ NE VIDI ME NIHČE! BO SOSEDOV ATA MISLIL IN VERJEL, DA VETER PONOČI JE ZAVEL, BOTRO JABLANO POTRESEL, JABOLKA V GNOJNICO STRESEL. TAM SO VODE SE NAPILA IN UTONILA! PA ČE JE TUDI GREH, NAJ BO! BRIGA MENE TO! JAZ NIMAM S ČIM SE IGRATI, MORAM VAŠA JABOLKA OBRATI! JIH BOM PO CESTI KOT ŽOGO PODIL, ZA NJIM BOM TEKEL, JIH V GOBČEK LOVIL. PA NAJ BO, STORIL BOM TAKO, LE VSAKO DRUGO VZAMEM S SEBOJ DOMOV, DA BOVA IMELA VI IN JAZ VSAK POL.«

»LE ČAKAJ, PSIČEK TATIČEK TI!« SE JABLANA ZDAJ RAZJEZI. »SE BOM ŽE MAMI TVOJI PRITOŽILA IN PROSILA, NAJ JIH PETINDVAJSET TEBI NALOŽI! TAKO BO SIBA PELA, DA BOŠ JOKAL KAKOR MILA JERA!«

»HOHO«, SE POBALINČEK ZASMEJL. »MAMICA SE SPI. ONA NIČ NE VE, KAJ NA SOSEDOVEM VRTU SE GODI. TEBI PA NE BO VERJELA. NE BOM, NE, JOKAL KAKOR MILA JERA!«

ZMEŠNJAVA

SE BOLJ SE JABLANA JE RAZJEZILA:

»PSICEK POBALINČEK, BOM TAKO JAZ NAREDILA, DA BOŠ STRAŠNO KAZNOVAN, ČE TAKOJ NE SPLEZAS MI NA DRUGO STRAN!«

SE ZAGROHOČE KUZEK:

»HOHOHO, KAKO PA BOSTE MENE PREPODILA VI, KAKO? ZEMLJA VAS TRDO DRŽI, NE MORETE HODITI, SE Z MESTA NIKAMOR PREMAKNITI!«

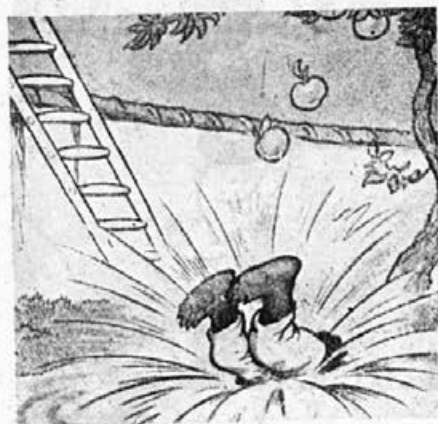
»BOM BOTRO BURJO PROSILA, NAJ PRIHRUMI IN ZABUČI, TEBE DOMOV ZAPODI!«

SE KUZEK POREDNI SE BOLJ ZASMEJI I JABLANA ODGOVORI: »HIHIHI, NAJ LE PRIBUČI IN ZABUČI, MENE NE PREPODI! TRDNO NA LESTVI STOJIM, NE VAS, NE BURJE SE JAZ NE BOJIM! TAKO, ZDAJ PA TIHO BODITE PA SE NIČ NE JEZITE, SE MALO POTRPITE, SAJ BOM KMALU GOTOV, HAHA, HOV, HOV!

IN POBALINČEK V ZEPE JABOLKA TLAČIT HITI, PA JOJ, ZARES ZDAJ BURJA PRIHRUMI IN ZABUČI. JABLANA VESELO ZASUMI. LESTVA SE ZGANE, OŽIVI, NA DRUGO STRAN SE PREVALI. POBALINČEK NE VE, KAJ Z NJIM SE GODI. SKAČE IN PLEŠE, IZBULI OČI.

KAZEN

SE KUZEK S TACKAMI PO ZRAKU LOVI, PRESTRASEN KRIČI:

»MAMICA MOJA, KAM SE VALIM? GNOJNICE SE MRZLE IN GRDE BOJIM! MAMA, PRIDI REŠIT SINČKA, MALEGA POBALINČKA!«

A MAMICA SPI, KAKO NAJ VE, KAJ SE V SOSEDOVEM VRTU GODI? TAM POBALINČEK ŽE PO ZRAKU LETI. SE ENKRAT ZAKRIČI, POTEEM SE S TRDO BUTICO NAPREJ PREVALI V GRDO GNOJNICO. POTOPI SE PRAV DO DNA. STRAŠNA TEMA OBJAME GA.

JABLANA SE ZASMEJE, VESELO STRESE VEJE:

»BOTRA BURJA, LEPA HVALA! SI POBALINČKA KAZNOVALA, JE HOTEL MOJ ZLATI SAD OBRATI, SE Z NJIM PO CESTI IGRATI. ZDAJ PA IMA! KAR MU MANJKA, BO DOBIL SE OD MAME DOMA.«

»AH, KAJ, SAJ RADA SEM DOBROTO TI STORILA, TATIČKA POBALINČKA PREPODILA. SEM VSAJ SE ENKRAT NASMEJALA! ČE MENE BOŠ SE KDAJ POTREBOVALA, BOM PRAV RADA SPET S POBALINČKOM ZAPLESALA.« BURJA JE ODGOVORILA IN ZAVIHRALA TJA, OD KODER JE PRISLA.

KESANJE

POBALINČEK PA NE VIDI NIC, NE SLISI NIC. PO GRDI VODI PLAVA, NA ZADNJE PA LE NA POVRŠJE PRIPLAVA. NA NOGE STOPI IN ZALAJA:

»HOV, HOV, HOV, KAKSEN PA ZDAJ PRISEL BOM DOMOV? SEM MOKER MOČNO, DIŠIM STRAŠNO. BO MAMA KOJ UGANILA, KJE SE MI NESREČA JE PRIPETILA. BOM KREGAN IN TEPEN HUDO, ŽE ZDAJ ME BOLI VSE TELO. JOJ, KAM NAJ GREM? DOMOV SI NE UPAM, NE SMEM!«

»PA POJDI SE POKAZAT V VAS!« SE JABLANA ZASMEJE PRAV NA GLAS. »BODO SE TAM SE TEBI SME-

JALI, IZ TEBE SE NORČEVALI, ZA TREBUHE SE DRŽALI IN VPRAŠALI: KDO PA JE TA MOKRI KUZA, KI ZA NJIM SE VLEČE TAKA LUZA? TAKO DIŠI, DA SE MORAMO ZA NOS DRŽATI. GA MORAMO V PRAŠIČJI HLEV POGNATI!«

»NE BOM SEL, NE!« SI BRIŠE KUŽEK SOLZE. »DOMOV JAZ GREM IN MAMI VSE POVEM! ME MAMA BO UMILA...«

»IN S ŠIBO NABILA!« JE JABLANA ODGOVORILA.

POKORA

SKESANO PSICEK POBALINČEK PROTI DOMU TEČE. VSO DOLGO POT ZA NJIM SE LUZA VLEČE, RACA, GOSKA IN GOSAK ZA NJIM UBIRAJO KORAK:

»HOHOHO, POVODENJ BO, POVODENJ BO!«

PRI HIŠI OKNA SE ODPIRAJO, Z OKEN VSI DOMACI GLEDAJO. GLEDAJO, SE SMEJEJO, IZ PSIČKA POBALINČKA SE NORČUJEJO. SE ZAJČKA DVA OČI IZBULITA, SVOJO MAMO KLICETA:

»MAMICA, POVODNI MOŽ SE BLIŽA NAŠI HIŠI, PODOBEN MOKRI MIŠI!«

LE NJEGOVA MAMA SE NIC NE SMEJI. ZA VRATI SKRITA ČAKA IN OČI VRTI, SKRIPLJE Z ZOBMI IN RENCJI. V ROKAH PA DOLGO ŠIBO DRŽI.

POHLEPNA GOSPODINJA IN NJENA KOKOŠ

Neka kokoš je znesla vsak dan po eno jajce. Njena gospodinja si je mislila: »Če jo bom pitala, mi bo znesla po dve na dan.« In jo začne pitati. Kokoš se je začela debeliti in je nehala nositi jajca.

T. G. MASARYK

Po petdeseturni borbi s smrtjo je dne 14. septembra 1937 umrl prvi predsednik češkoslovaške. V tistem trenutku je zaključil življenje mož, ki je vse svoje moči posvetil svoji domovini, mož, ki je postal svojemu narodu vzor in učitelj.

Ko se ozremo na njegovo mladost, nam je, ko da bi čitali pravljico. Masaryk se je rodil dne 7. marca 1850 v Hodoninu na češkoslovaškem kot sin revnih staršev. Njegov oče je bil kočijaž na nekem gosposkem posestvu. Po dovršeni osnovni šoli in dveh razredov srednje šole ga je oče poslal na Dunaj učiti se ključavničarstva. A mali Tomažek je čutil v sebi vse druge sile. Ni se mogel sprijazniti s tako usodo, ki ga je vrgla med surove pomočnike in neprijaznega gospodarja. Zbežal je domov, da bi očeta preprosil, naj mu da možnost učenja. A oče ni bil s tem zadovoljen — poslal ga je k bližnjemu kovaču v uk. Tu ga je zagledal njegov bivši učitelj, ki je pregovoril očeta, da je izpolnil Tomažku srčno željo in ga poslal v višje šole. Prišel je v brnsko nemško realno gimnazijo, kjer je nenavadno lahko napredoval in si ustvarjal temelje za bodočnost. Že v tej dobi zasledimo značilnosti bodočega vodje: v svojem razredu je združil v društvo vse češke študente in postal njihov predsednik! Po dovršeni srednji šoli je odšel na vseučilišče, postal končno vseučiliški profesor na praškem vseučilišču. Tu je bil posebno priljubljen, ker je brezobzirno in neustrašeno nastopal za pravico in resnico. Ta neustrašenost mu je pridobila toliko prijateljev in pristašev, da so si ga izvolili za svojega poslanca v parlamentu. Tu je še laže nastopal za pravice svojega naroda, tu je še laže napadal svoje sovražnike: nemške mogotce.

Ob izbruhu svetovne vojne je odšel v inozemstvo, od koder je pripravljaj svoj narod na upor in kjer je inozemstvu pojasnjeval potrebo propada tlačiteljice slovanskih narodov: nemške Avstrije. To se mu je tudi posrečilo: Na razvalinah Avstrije so nastale nove, svobodne države.

Iz hvaležnosti in zaradi vere v njegovo poštenost in sposobnost ga je češkoslovaški narod izvolil za predsednika svoje nove domovine. Polnih 17 let ji je predsedoval, ljubljen in spoštovan doma in v tujini.

Masarykovo telo počiva, njegov duh pa bo večno živel in vodil brat-ski češkoslovaški narod.

Masarykova rojstna hiša v Hodoninu.

IZ MASARYKOVEGA ŽIVLJENJA

»Osvoboditev nam je bila potrebna, kakor nam je bil potreben zrak za življenje. Boj za svobodo sem moral izvojevati. In če bi tudi pri tem moral izgubiti ženo, otroke in svoje lastno življenje. Da si le ti, moj narod, ostal!«

(T. G. Masaryk v razgovoru s kmeti svoje domovine.)

»Kot predsednik republike nisem ničesar črtal od tega, v kar sem veroval in o čemer sem sanjal kot študent in učitelj. Vse je v meni ostalo neizpremenjeno. To je moj največji ponos!«

(T. G. Masaryk pred spomenikom za domovino padlih vojakov.)

»Le ena je pot, ki vodi v srečo in zadovoljstvo: pot ljubezni. Ljubezen je življenjski zakon v družini, v narodu, v državi in človeštvu.«

(T. G. Masaryk v družbi svoje hčere Olge in svojega vnuka.)

»Vojaku je kakor otroku potrebna pravičnost in odkritost. Kajti oni sami so ubogljivi in vedno pripravljene žrtvovati svoje življenje za nas. Ljubim vojake, četudi ne ljubim vojne.«

(T. G. Masaryk pri vojaških vajah leta 1932.)

SIMON GREGORČIČ

ANTON PODBEVŠEK

K odkritju Gregorčičevega spomenika septembra t. l. v Ljubljani. Spomenik je Gregorčiču odkrilo društvo »Soča«.

Dasi so potankosti iz življenja pesnika Simona Gregorčiča zelo zanimive in tudi velike važnosti za razumevanje njegove poezije, jih v tem kratkem sestavku ne bomo obravnavali. Navedemo naj le, da se je rodil l. 1844. na Vrsnem pod Krnom na levem bregu reke Soče in da se je posvetil duhovniškemu poklicu. Izdihnil je l. 1906. v Gorici in bil pokopan v svojem rojstnem kraju pri sv. Lovrencu, kakor je želel v oporoki.

Simon Gregorčič je izdal svoje »Poezije« l. 1822. Medtem ko ga je slovenska javnost na eni strani slavila kot »goriškega slavčka« in je imenovala njegove pesmi »zlato knjigo«, ga je na drugi strani obsojala. Velik del Slo-

vencev je sicer soglašal z njim, vendar je odpor proti njemu tako zelo vplival nanj, da se je začel odmikati poeziji.

Gregorčičeve pesmi bi razdelili v tri dele. Najmanj je pesmi, v katerih izraža pesnik svoja notranja doživetja. Zanje je značilen nagib, ki se ponavlja v raznih pesmih, tako tudi v splošno znani pesmi »Pogled v nedolžno oko«. Tam pripoveduje:

Zgubljen je, oh, zgubljen moj raj,
Ne smem, ne morem vanj nazaj,
Zakljenjena so vrata,
Proč, proč je doba zlata!

»Za mano ure sončne sreče, pod mano groza temnih dni,« tako označuje pesnik svoje življenje tistega časa.

V drugem delu, ki jih označuje ljubezen do domovine, Gregorčič rad razmišlja o usodi našega naroda. Pogovarja se z zvezdami in kliče:

Pridi, zvezda naša, pridi,
Jasne v nas vpri oči,
Naj moj dom te zopet vidi,
Zlata zvezda srečnih dni!

V pesmi »Domovini« izpoveduje Gregorčič vzrok svoji ljubezni do nje:

A ker nikdo ne šteje te,
Ker ves te svet tepta z nogami,
Jaz ljubim tem srečneje te,
Jaz ljubim tem zvesteje te.

Tretji, najobširnejši del, sestavljajo prigodne pesmi. Kot značilen primer te vrste pesmi navajamo pesem »Soči«, v kateri je Gregorčič napovedal, da jo bo naša kri pojila, a sovražna kalila, in je klical:

Takrat se spomni bistra Soča,	Tačas prodrvi vse na dan,
Kar gorko ti srce naroča:	Narasti, vzkipi v tok strašan!
Kar bode shranjenih voda	Ne stiskaj v meje se bregov,
V oblakih tvojega neba,	Srdita čez branove stopi,
Kar vode v tvojih bo planinah,	Ter tuje, zemlje — lačne, vtopi
Kar bode v cvetnih je ravninah,	Na dno razpenjenih valov!

V prigodnicah se Gregorčič nagiba k pregovoru in pouku. Nekaj vzgledov iz njih:

O trpljenju

Kdor kruha obranega ne jé,
Ni skusil sirotenja,
Kaj je trpljenje, on ne ve,
On ne pozna življenja.

O ljubezni

Odprto srce in odprte roke
Imej za trpečega brata;
A trdno zapahni uho in srce,
Ko trka sovrašтво na vrata!

O pravici

Pravice, enakosti ni pri ljudeh,
Pravice, enakosti ni na grobeh,
Pravica, enakost je v — grobi.

Človeško življenje

Ni praznik, predragi mi, naše življenje,	Ne plaši se znoja, ne straši se boja,
Življenje naj bode ti delaven dan,	A pokoj mu zdrave moči pokonča,
Od zora do mraka rošan in potan	Dejanje ti ljubi, a bój se pokoja!
Ti lajšaj in slajšaj človeško trpljenje!	Dolžan ni samo, kar veleva mu stan,
Saj moško dejanje krepuje moža,	Kar more, to mož je storiti dolžan!

SENJSKI USKOKI

VLADO KLEMENČIČ

(1537—1937)

Lepa je naša jadranska obala s svojimi neštetimi otoki, polotoki in pristanišči. Opisali so jo že mnogi domači in tuji popotniki, občudujoč njene strme obrežne skale, tihe zalive, starinska mesta in zdrav, pošten narod, ki prebiva tod.

Tudi zgodovina našega Jadrana je nadvse zanimiva in slavna. Te kraje opisujejo že v najstarejši ilirski, grški in rimski dobi. Ko pa so se naselili na bregovih Jadrana Slovani in zapluli na svojih brodovih po sinji morski površini, se je izpolnila zgodovina našega morja s takimi junaškimi dejanji, da bi se nam zdela neverjetna, če bi ne bila opisana v zgodovinskih listinah.

V prvi vrsti so se odlikovali kot junaki našega morja prebivalci mesta Senja. Prav letos obhajamo 400-letnico, odkar so se naselili v Senju hrabri Uskoki, ki so uskočili, t. j. pribežali iz raznih krajev Hrvatske, Bosne in Dalmacije, kjer niso mogli več prenašati nasilja krvoločnih Turkov. Saj so jim ti okrutneži vzeli imetje in zažgali krov nad glavo. Hoteli pa so jih oropati tudi vere in svobode.

Avstrijski cesar, vrhovni gospodar Senja in drugih obmorskih krajev, je Uskokom rad dovolil zatočišče v teh krajih, saj so prisegli in se zakleli, da bo njih glavna in sveta dolžnost, vedno in povsod napadati Turčine in jim škodovati na vse načine.

Senj je bil v tistih časih ponosna trdnjava. Mesto je bilo po tedanjih običajih krog in krog zavarovano z visokim obzidjem, iz katerega so se dvigali močni obrambni stolpi. Na morski strani so oblivali zidovje sinji valovi jadranski, nad mestom pa se je vzpenjalo visoko gorovje Velebita. V skalnatih soteskah in med temnimi lesovi Velebita so pogostoma odbijali Uskoki navale Turkov, ki so grozili, da prodro na naše primorje. Tudi z morske strani je pretela Senju mnogotera nevarnost, a drznim in zvitim Uskokom se ni upal nihče blizu.

Osemdeset let (1537—1617) so kljubovali Uskoki raznim stokrat mogočnejšim neprijateljem. Praviijo, da ni njihovo število nikdar preseгло 1200, in še ti so se večkrat bojevali na različnih bojiščih, včasih po 200 ali 300, dočim jih je nekaj vedno moralo čuvati senjsko trdnjavo.

V času, ko se je cesarski Dunaj čudežno rešil turškega obleganja in ko je na kraljevskem dvoru v Budimpešti visel konjski rep (znak turške oblasti), je prisegla peščica senjskih Uskokov Turkom krvavo osveto. V Carigradu, prestolnici sultanovi, so večkrat prav resno razpravljali, kako bi se rešili teh malih, a smelih sovražnikov. Drugi, še nevarnejši nasprotniki Uskokov pa so bili ponosni Benečani.

Benečani so si zgradili svoje mesto na plitvem morju v severnem Jadranu nedaleč od obale. Baje so ves les, ki so ga potrebovali, da si postavijo mesto na morju, posekali na našem Krasu (zato da je tako pust in kamenit). In res so zgradili Venecijo (po slovensko Benetke), »kraljico morja«. Zgradili so si mogočno mornarico, s katero so prevažali blago po vsem Sredozemskem morju. Živahne trgovske zveze so imeli tudi s Turki. Tako so postali bogati in mogočni in niso mogli razumeti, da bi bil ob Jadranu še kdo, ki bi se jim upal postaviti po robu. In vendar!

Kako je prišlo do nasprotstva z Benečani? Omenili smo, da je bil vrhovni poglavar Senja in Uskokov avstrijski cesar na Dunaju. Obljubil je Uskokom, da jim bo kot braniteljem meje proti Turkom dajal stalno mesečno plačo. Vendar te plače iz raznih vzrokov niso nikdar redno prejeli. Res so si Uskoki s pogostimi vpadi na turško ozemlje nagrabil precej plena po načelu »oko za oko, zob za zob!«, vendar plena niso mogli vedno vnovčiti, večkrat pa so se z vojnih pohodov vračali tudi praznih rok. Ker jim pusta, kamenita okolica senjska ni nudila potrebnega živeža, so s svojimi malimi

brodovi spluli na morje in napadali ladje, ki so o njih vedeli, da vozijo turško ali židovsko blago. (Žide so smatrali za turške zaveznike in vohune.) Tako so zaplenili včasih žito, včasih živino, zdaj volno, zdaj svilo, enkrat najlepše preproge, drugič dragocenosti in denar. Turke ali žide, ki so se vozili na ladjah, so posekali ali jih pometali v morje, mnoge pa so odvedli s seboj in zahtevali zanje visoko odkupnino. Benečane so ti napadi silno togotili, saj so jim bili turški in židovski trgovci poslovni prijatelji, ki so jim množili bogastvo. Niso razumeli uskoškega načela, da so Turki sovražniki krščanstva, ki jim je treba škodovati, kjer koli se ponudi priložnost.

Benečani so se često pritožili cesarju na Dunaju, naj pokori Uskoke, jim preproge plovbo po morju ali pa naj jih premesti drugam. Vse zaman. Cesar je bil preobložen z drugimi skrbmi. Plačo, ki bi jo po pogodbi morali prejemati Uskoki, je bil dolžan za več let nazaj. Saj ga je ogromno stala obramba proti Turkom, ki so prodirali v njegove dežele. Blagajne pa so bile prazne. Uskoki pa so si znali pridobiti cesarjevo in njegovih ministrov naklonjenost ne samo s hrabrostjo, ampak tudi z bogatimi darovi, ki so si jih bili pridobili v bojih. Mnogi odlični plemiči v Gradcu in na Dunaju so nosili dragoceno orožje, vojni plen Uskokov, njihove žene in hčere pa so se oblačile v svilo, takisto zaplenjeno na kaki turški ali — beneški ladji.

Tako so ostali Uskoki še nadalje v Senju.

Benečani so poskušali vse, da ukrote Uskoke. Ustanovili so posebno brodovje, sestavljeno iz večjih in manjših ladij, ki so križarile po Jadranu in zasledovale »morske roparje«, kakor so imenovali Benečani Uskoke. Nekateri teh ladij, galeje imenovane, bi gotovo vzbujale pri drugih nasprotnikih spoštovanje, saj so bile velike in dobro oborožene, imele so celo topove. A ne pri Uskokih! Ti so s svojimi malimi, a okretnimi ladjicami nenadoma napadli kako beneško vojno ladjo, pobili njeno posadko, orožje, na pr. topove, pa so odpeljali v senjsko trdnjavo. Večjih ladij so se lotili z zvijačo.

Benečani so od jeze besneli. Nemogoče se jim je zdelo, da bi moglo nekaj preprostih ladjic ustrahovati mogočno brodovje sv. Marka. (Sv. Marko je bil zaščitnik beneške republike, zato vidimo še danes ob Jadranu ponekod kamenite ali bronaste krilate leve evangelista Marka, ki nas spominjajo, da so nekoč v teh krajih gospodovali Benečani.)

Včasih se je tudi Benečanom posrečilo, da so na suhem ali na morju zajeli četico Uskokov, ki so jih takoj obesili ali pa jih prikovali na svoje galeje, kjer so se mučili kot veslači do konca življenja. Toda tako početje nikakor ni oplašilo Uskokov, temveč jih je še bolj podžgalo. Po izreku »kakor ti meni, tako jaz tebi!« so nadaljevali s svojimi napadi, da se še bolj krvavo maščujejo za svoje tovariše.

Gotovo je zanimivo, kako se je vršil tak neenak boj med malimi ladjami Uskokov in beneškimi brodovi. Uskoki so imeli vzdolž obale 20 do 30 malih ladjic. Da bi gradili velike ladje, sploh niso imeli denarja, tudi bi bilo treba na takih ladjah večje število veslačev, ki bi jih težko vzdrževali, saj je Uskokom samim le prečesto primanjkovalo hrane in vsega. In kar je glavno: kako bi z velikimi, neokretnimi ladjami pluli po ozkih kanalih, med skalami in rtovi ter po plitvinah. Mogli pa so te svoje ladjice povleči tudi na suho.

Če so obložene beneške galeje zasledovale uskoške brodove, so jim včasih na mah izginili izpred oči. Kaj se je zgodilo? Ko so Uskoki videli, da nasprotnikov ne morejo premagati, ker jih je bilo preveč, so se uprli v vesla, kolikor so mogli, pluli na kako znano plitvino in tu izvlekli čepe na dnu svojih ladjic, da so se potopile. (Pozneje so jih zopet dvignili.) Sami pa so ročno poskakali v morje, prišli do brega in se skrili med kamenjem in

grmovjem. Če jih je nasprotnik preganjal na plitvino, so njegovi brodovi gotovo nasedli in skriti Uskoki so mu iz zasede pobili vse ljudi. Če pa je Benečan spustil čolne, da bi zasledoval Uskoke do obale, se mu je zgodilo prav tako. Dobro merjeni strelji so nekaj zasledovalcev pobili, drugi pa so se morali umakniti. Uskoki so bili namreč znani kot izborni strelci. A nikdar niso trošili streliva po nepotrebnem: vsak njihov strel je moral zadeti. Znan je bil v tistih časih pregovor, ki so ga celo Turki v Carigradu izgovarjali s spoštovanjem: »Bog te čuvaj senjske roke!«

Strah pred Uskoki je bil velik, zato jim ni bilo težko osvojiti tudi večje ladje. Tako so leta 1575. zasegli menda največjo ladjo beneške republike, imenovano »Nave Contarina«, ki je vozila raznovrstno dragoceno blago. Na ladji je bilo 300 beneških vojakov, ki so se vračali iz Kandije. Uskoki so imeli pet malih ladjic. Le nekoliko Uskokov je bilo videti, vsi drugi so bili skriti. Uskoki so se približali beneškemu brodu in ponudili Benečanom naprodaj ribe. V dobri veri, da imajo opraviti z ribiči, so jih pustili na ladjo. Po bliskovo pa so se povzpeli vsi Uskoki nanjo, prisilili posadko k pokorščini in zaplenili vse turško, židovsko in dubrovniško blago, ki je bilo na ladji. (Omeniti je treba, da so bili Uskoki gorki tudi Dubrovničanom, ker so jim bili nekoč po zvijači ulovili in obglavili 8 vojvod.) Zahtevali so trgovske knjige in po njih dognali, katero blago pripada kristjanom. To blago so pustili. Turke in žide so zaslužili, Dubrovničane pa pobili. Ko je prispela novica o tem dogodku v Benetke, je lastnik ladje skoro ponorel. Na trgu sv. Marka se je bil z rokami po glavi in neprestano ponavljal: »Pet čolnov je osvojilo mojo prekrasno ladjo, ki bi se ne umaknila niti pred 50 galejami!«

Dogodilo se je, da so Uskoki, osvojivši beneško ladjo, brez pomisleka vprašali kapitana: »Kje je zaboj s to in to označbo?« Kapitan jim ga je seveda moral pokazati, v njem ni bilo nič manj kakor 80.000 zlatnikov. Vidimo torej, da so imeli Uskoki po vsem Jadranu svoje vohune, ki so jih sproti obveščali o vsem, kar jim je bilo potrebno.

Venecija, »kraljica morja«, je hotela biti v tistih časih edina gospodarica sinjega Jadrana. Toda v njeni časti in slavi je bila temna senca: truma drznih Uskokov, ki niso nikdar privoščili Benečanom, da bi se neomejeno veselili svojega gospodstva. Žal, so bili Uskoki vedno prepuščeni le sebi in svoji »sreči junaški«. Niso se bali ne turške sile na kopnem, ne leva sv. Marka na morju, bali so se le nezvestobe svojih vrhovnih gospodarjev (avstrijskih vladarjev). Neštetokrat so zahtevali Benečani od Avstrije, naj premesti Uskoke proč od morja in jih nadomesti na pr. z Nemci. Nudili so zanje visoke vsote, grozili z orožjem itd. Dolgo se Avstrija ni mogla odločiti, da bi svoje najboljše branitelje proti Turkom žrtvovala. Slednjič se je zapletla v vojno, v kateri Benečani sicer niso zmagali, vendar so dosegli, kar so tako dolgo želeli: Uskoki so morali zapustiti Senj in se izseliti v notranjost dežele.

Čudno se nam zdi, kako se je moglo to zgoditi. Vendar nam bo vse razumljivo, če pomislimo, da v tistih časih avstrijski vladarji in državniki še niso znali ceniti morja in pretehtati dragocenih koristi pomorske trgovine. Morda nekateri teh gospodov niti vedeli niso, da je mórница slana! 250 let in še več je preteklo, da se je tudi država na vzhodni obali Jadrana zavedala pomena morja. Danes, ko sinji valovi jadranski oblivajo obalo naše domače države, ne smemo pozabiti, da imamo v našem morju zaklad, ki nam ga drugi zavidajo, ki pa nam bo brez haska, če ga ne bomo izrabili.

Senjskim Uskokom, tem drznim junakom, ki so predstavljali in branili našo domovino ob Jadranu že pred 400 leti, pa ohranimo v svojih srcih vse spoštovanje!

PAVEL KUNAVER

ZADNJI MOSTIŠČARJI

ILUSTRAL, E. JUSTIN

Soparna noč se je nagibala h koncu. Tu in tam so se začele dvigati lahne meglice iz širnega jezera ob vznožju mogočnega Krima. Z gora doli so segali siloviti prastari gozdovi mestoma do same vode, ki je stoletnim orjakom izpirala korenine. Tam pa, kjer so se izlivali potoki v jezero, je bilo naplavljeno že toliko sveta, da so nastale tudi lepe trate.

Na južnem bregu je segal tak travnik do jezera. Tam je za lučaj od brega stalo na vodi mostišče. V jutranji zarji so se

jasno razločile kočice, stoječe na kolih nad vodo. Toda dohod do mostišča je bil ponoči dvignjen in vsi čolni privezani h kolom pod kočami.

Ob ograji mostišča je slonel mlad mož. Ogrnjen je bil v kožo volka in tudi na glavi je imel pokrivalo iz debelega usnja, ki sta ga krasila dva rogova. V roki je držal jesenov drog, na koncu katerega je bila pritrjena dobro ošiljena kost. Poleg njega je slonel lok in tulj, poln puščic z lepo ošiljenimi kamenitimi konicami. Skrbno je zrl proti bregu. Očividno je bil na straži.

Za mostiščarje so nastopili težki dnevi. Že sedanji rod je občutil, da postaja jezero bolj in bolj plitvo. Mestoma ga je bičje že tako prerastlo, da so se komaj mogli s čolni prebiti skozi goščavo. A kar jih je posebno skrbelo: voda je postajala tudi okoli mostišča dokaj plitva in ni jih več tako zanesljivo varovala sovražnikov kakor njihove pradede. Tam gori po nekaterih gričih pa so se naselili mostiščarjem skrajno sovražni ljudje.

To nasprotstvo se je posebno pokazalo, kadar so se lovci iz gradišč in iz mostišča srečali v gozdu. Mar-

sikateri mostiščar je že padel v borbi za svoje podedovane pravice lova v okolici jezera. Res, na vodi jim ni nihče delal težav in jim tudi nihče ni bil kos. Ali tam na bregu so imeli nekoliko njiv in tam se je paslo tudi njihovo govedo, ki so jim ga pradedi udomačili.

Stražar je šel zopet na vzhodni rob mostišča in strmel v grmičevje, ki je segalo tam skoraj do vode. Iz koč, ki je bila mlademu možu najbližja, je stopil mlad deček in vprašal: »Ali je vse mirno, očka?«

»Ali si že pokonci, Volček? Danes bo mirno, mislim. Toda na kopno ne hodi sam. Danes bodo šli na lov samo starejši.«

V tem se je pričelo kaditi iz nekaterih koč. Nekoliko krepkih mož, oboroženih s koščenimi sulicami, kamenitimi sekirami in loki, je odšlo po mostu, kjer so najprej spustili dvignjeni del na pomol ob bregu, nato pa so previdno in tiho izginili v gozd. Nekaj skrbnih žena je gledalo za njimi, kajti ni bilo gotovo, če se bodo vsi vrnili...

Volčkov oče je ob sončnem vzhodu stopil v največjo koč h poglavarju in mu sporočil: »Do sedaj je bilo vse mirno. Le ob grmovju ob pomolu se mi zdi, da se je nekaj zganilo. Morda je bil ogleduh.«

»Volk, obvesti vse može o tem. Samo odrasli smejo na kopno. Otroci smejo le na čolne«, je velel poglavar.

V koči Volčjega očeta je bilo že vse pokonci. Stara mati je med kamni mlela povodni orešek, Zlatka, desetletna sestra, je pestovala najmlajšega in mati je pripravljala ogenj na podu pokritem z glino. Za zajtrk je družini pripravila ribe, ki so se ponoči ujele na trnek, privezan h kolom pod koč.

Praden so odšli vsak po svojem opravilu, so se nemo priklonili soncu, ki je mogočno posijalo z vzhodnega neba.

Zaradi ponočne straže je bil Volčkov oče oproščen dopoldanskega lova v gozdovih. Povabil pa je sinčka: »Pojdi z menoj. Greva do reke.«

»Smem še jaz s teboj?« se je oglasila Zlatka.

»Če te mati pusti. Nevarno ne bo, ker bomo ostali samo na čolnu.«

»Samo čuvaj otroka. Tako tesno mi je danes, kakar da se bo nekaj zgodilo«, je pristavila žena, odeta v platneno obleko in ogrnjena v risovo kožo.

Poskakali so v trupino, kakor se imenuje čoln, iztesan in izžgan iz velikega debla. Odveslali so.

Brzeli so po jezeru proti severu. Tu in tam so se morali umikati plitvinam, ki so se izdajale že od daleč z goščavo bičevja. Čelo očeta se je tedaj nagubančilo in rekel je dečku:

»Ti in tvoj rod bosta doživela druge čase. Jezero postaja plitvo.«

»Oče, zakaj pa se mi ne preselimo na kako gradišče?«

»Stotine in stotine let so naši pradedi živeli na mostišču in če ne bo sile, ne bomo zapustili starih bivališč. Toda res postaja nevarno pri nas«, je odgovoril oče Volk.

Tedaj vzklikne Volček: »Oče! Oče! Glej!«

Zavozili so ravno izza goščave bičevja na severni obali, kjer je reka tekla iz jezera proti severovzhodu. Pred njimi je plavala velika, lepa ladja. Imela je en jambor, a tudi cela vrsta vesel je molela iz ladjinega boka. Toda jadro je bilo zavito in vesla so počivala. Na ladji pa se je zgenilo, ko je čoln priveslal v bližino.

»To so oni tujci iz daljnih krajev na vzhodu, o katerih so nam povedali že pred nekoliko dnevi, da vlečejo svojo ladjo po naših rekah navzgor. Hočejo do morja in niso nevarni. Zdi se mi, da nas potrebujejo«, in res so migali na ladji, naj se jim čoln približa. Plitvine jezera so jih ustrašile in inostiščar bi jim lahko kazal pot. Na krovu so bili možje oblečeni v bleščeče

se bronaste oklepe in pokriti s krasnimi šlemi. Njihovo orožje se je bleščalo v soncu in Volčku so usta malone odprta obstala od začudenja, ko je ugledal tujce. Na mostišču je edino le poglavar imel sekiro iz svetlega bron!

Oče Volk je hitro razumel tujce in obrnil trupino ter začel veslati, kjer je vedel, da je jezero še zadosti globoko za ladjo. Pa tudi na njej so se zganila vesla in velika ladja je počasi sledila trupini, odkoder sta Volček in Zlatka zrla vsa začudena na tujce.

Z ladje se je oglasil tudi vesel krik otrok. Bila sta dva mala dečka, ki sta se med resnimi možmi na krovu veselo igrala. Krasna žena, oblečena v čisto belo oblačilo, se je ljubeče ozirala po njih.

Ko so se iz bičevja dvignile race, je Volček mirno vstal, dal sestrici veslo in pograbil za lok in puščico. Stal je kot bronast kip in ko so race zakrožile nad njim, je siknilo iz loka gori — v zraku pa je omahnila rasa.

»Goste smo dobili; treba bo več hrane«, je rekel in preden so priveslali do

mostišča, je sestrelil iz zraka še precej rac in gosi. Z ladje so te mojstrske strele živahno odobraval, posebno poglavar, krasen, velik junak, ki so ga klicali Jazon.

Oče Volk ni vodil tujcev tik do mostišča, kjer je bila voda nevarno plitva, ampak je pustil ladjo na globini, streljaj pred njim. Odveslal je sam k mostišču, javil poglavarju goste in se z njim vrnil na ladjo, kjer je poglavar izrekel tujcem dobrodošlico. Junak Jazon ga je prosil hrane in pa vodnika za zvečer do konca jezera, kjer so nameravali ladjo potegniti na suho in jo na valjarjih pomikati dalje do morja na jugu.

Poglavar je obljubil oboje in ker so se v tem vrnilo lovci iz gozda, je gostom odstopil velikanskega jelena. Z mostišča pa so pripeljali sveže namlete moke povodnega oreška. Toda tudi poglavar mostišča je imel svoje prošnje. V kočah je ležalo nekaj bolnikov, ki jim domači vrač ni znal več pomagati in prosil je pomoči. Medeja, žena Jazona, je bila izkušena v raznih umetnostih in rada se je odzvala prošnji. Bolnike je našla ležati na vlažnih kožah divjih živali. Naglo je odredila potrebno, da so jih položili na čistejša in bolj suha ležišča in dala jim je zdravil, ki jih je prinesla s seboj iz daljnih dežel, kjer je bila doma. Bolnikom je kmalu odleglo in občudovana od preprostih mostiščarjev se je vrnila na svojo lepo ladjo.

Na ladji je zopet posvetila svojo pozornost svojim malčkoma, ki sta se veselo igrala na krovu. Okoli ladje je bilo mnogo trupin, iz katerih so posebno otroci strmeli na krov, kjer so opravljali svoje delo čudni tujci,

posebno začudenje so vzbujali vojaki, odeti v blesteče bronasto orožje. Med občudovalci sta bila tudi Volček in njegova sestra Zlatka, kateri sta posebno ugajala vesela otroka na krovu.

V tem pa sta se smejoča malčka preveč pritrkljala k ograji in kričaje sta omahnila čez krov. Strašno je zavrisnila prestrašena Medeja na krovu, ko sta ji izginila nežna otroka čez rob ladje. Voda je bila tam precej globoka, a dno vse porastlo z močvirskimi rastlinami. Na krovu so planili k ograji in možje so metali raz sebe šleme in oklepe, da bi skočili za otrokoma.

Toda še preden je bil kdo od njih pripravljen na skok v vodo, se je iz nje že prikazal naš deček. Ko je videl pasti nežni telesi v vodo, je bliskoma odvrigel s sebe kožušček in lok in tulj in se je pognal v globino. Malo zasopel, pa vendarle svest si svoje spretnosti in moči se je pognal kvišku, držeč v rokah oba otroka. Nešteto rok se je iztegnilo k njemu in dečka, ki sta bila tako hitro rešena iz hladne kopeli, sta kmalu zajokala in se stisnila k svoji prestrašeni mami.

Tujci pa so hvalili mladega rešitelja in njegovo spretnost, a ta se je malone začudeno branil: »Saj to ni nič posebnega. Pri nas na mostišču se to mnogokrat pripeti. Le naši mali znajo prej plavati kakor hoditi.«

V lahkem čolnu se je pripeljal nato Jazon v spremstvu soproge in nekaterih v svetle bronaste oklepe oblečenih mož do mostišča. Po stopnicah so splezali nanj, kjer so jih v kože oblečeni možje sprejeli in odvedli v največjo kočo. Tam so jih posadili na kože medvedov in volkov. Ob ognju, ki je gorel na tleh, pokritih z glino, je stari poglavar mostiščarjev ponudil Jazonu in Medeji kruha iz moke vodnih oreškov. Jazon pa je spregovoril:

»Možje! Po truda polnem potovanju smo tu pri vas našli izredno gostoljubje. Hvala vam! V vas pa smo spoznali plemenit rod, ki že stoletja biva tod ob tem krasnem jezeru. Eden od vaših dečkov je danes rešil mojima sinčkoma življenje. Zato je naša dolžnost, da se vam še posebej zahvalimo.«

Mignil je in pričeli so nositi v kočo reči, po katerih je vsak mostiščar tako hrepenel: Blesteče bronaste nože in sulice, kopače in sekire ter stekleno okrasje za žene. Samo poglavar je do sedaj imel mal bronast nož, vsi drugi so se zadovoljevali še vedno z orožjem in orodjem iz kamena in kosti. Njihovi nasprotniki, ki so živeli po utrjenih gričih, so bili vse bolj oboroženi in nevarnost na mostišču je bila vedno večja. Ko so dragocene novosti položili poglavarju pred noge, je vstala Medeja. Ogrnjena je bila v škrlatast plašč, in zlato in biseri so jo krasili. Počasi jim je prerokovala:

»Eden vaših najmlajših, a gotovo ne najslabših, je danes rešil moja otroka. To naj bo moja zahvala: Sami že slutite, da vaše mostišče ni več varno pribežališče. Sovražniki bivajo po nekaterih bližnjih gričih. Jezero postaja plitvo in med mostiščem in kopnim je voda nizka. Danes ponoči vas bodo napadli oni, ki mislijo, da ste zreli za njihovo zmago. Malo vas je, in škoda je vsakega, ki bi padel v tem neenakem boju. Preden bo polnoč, bo vaše mostišče pogorišče. Ne ustrašite se. Pokažem vam pot do novega doma, kjer boste srečnejši in varnejši. Iz tega jezera izteka reka. Nad njo se na onem mestu dviga strm grič. Nikdo se še ni naselil na njem, dasi vidim v duhu v daljni bodočnosti pod njim veliko, lepo mesto. Ubogajte in storite! Ogleduhe, ki so že v goščavi, zvečer preženite. Z mrakom ukrajte vse, kar imate, na splave in čolne in odpeljite se tja, kamor sem rekla. Na griču bo vaš varni dom; pod njim v reki in jezeru rib v obilju, v gozdovih divjačine, a širna polja ob reki vaša žitnica.«

Pod temi preroškimi, temnimi očmi so klonili možje in tiho so odšli tujci z mostišča, ko se je sonce nagnilo proti gričem na zapadu. Malo nato

je lepa ladja plula mimo mostišča. Medeja je stala na pramcu in dvigala roko kakor v blagoslov, ko je videla, kako je tam vse živo in kako vse naklada na splave in čolne.

Mostiščarji so namreč takoj po odhodu Jazona poslali del mož v bližnji gozd, kjer so prepodili več ogleduhov, enega pa ujeli. Od njega so izvedeli, da bodo prebivalci gradišča na Mokrem hribu in njihovi zavezniki to noč napadli mostišče. Proti tolikim nasprotnikom res ni bilo upati na zmago in uspešno obrambo, ko je vsak odrasel človek brez nadaljnega lahko prebredel vodo do mostišča.

Zato so takoj sklenili ubogati Medejo. Najprej so na splave in čolne naložili otroke in skromno imovino. Na večje splave so spravili tudi živino in ko je nastopila noč, je bilo malone vse na vodi. Mnogim je bilo hudo pri srcu in nekateri so se kesali in godrnjali, češ, da so se pre naglili. A v tem so pritekli zadnji stražniki iz gozda in naznanili, da se bližajo sovražniki v taki premoči, da ni misliti na odpor.

Ogleduha so zvezanega pustili pri nekem drevesu v gozdu, da ni mogel opazovati dejanj na mostišču.

Ko je sovražnik nato v temi z divjim tuljenjem napadel mostišče, je našel vse prazno. Plameni so siknili iz streh, kritih s praprotjo in slamo. A v tem je bilo brodovje trupin in splavov že daleč na jezeru. Možje so stiskali pesti, ko so videli, kako jim gore domovi dedov, in žene in otroci so zajokali. Volček je stiskal sestrico Zlatko k sebi in jo tolažil: »Ne jokaj, boljši in lepši dom si bomo zgradili na griču. Ko pa bom velik, jim bom poplačal ta napad!«

V temni, tihi noči na vodi so še slišali, kako se rušijo goreče kočje v vodo in pri vsakem hrušču se jim je stisnilo srce. Če ne bi imeli v svoji sredi otrok in žena, bi se možje gotovo pognali nazaj in naskočili požigajočega sovražnika.

Tako pa so morali dalje proti severu z najdražjim, kar jim je ostalo in ko so ugašale prve zvezde, so zapeljali v reko, po njej pa še nekaj streljajev do podnožja strmega griča. Na vrhu so z novimi bronastimi sekirami naglo podirali drevo za drevesom in zgradili okop in zasilne kočje za nove domove. Z griča pa se jim je nudil krasen pogled, ki jih je potolažil: Jezero s svojimi

nešteti ribami je ležalo tik pod gričem. Silni gozdovi so se širili daleč tja proti vzhodu in jugovzhodu preko valovitih gričev, tam za reko pa so se razprostirali proti visokim goram velikanski travniki, ki so nudili najboljšo pašo živini in obetali postati njihova žitnica.

Kadar so se od dela znojni možje naslonili na svoje sekire, so se otožno ozirali na jezero pod njimi, s katerega je izginilo njihovo mostišče, a nato so se pogovarjali o novo nastajajočem gradišču in iznova so pričeli delo s klici: »Za novi dom! Za novo srečo!«

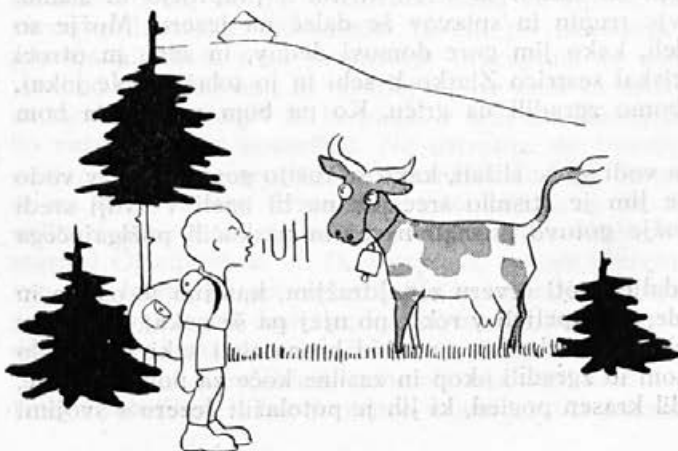
Na preprostih ognjiščih so žene pripravljale kosilo, Volček je z dečki v goščavi napadal namišljeno sovražnikovo gradišče, a deklice so na bližnji trati poleg novega domovanja zarajale, da je vsem laže postalo okoli srca. Preden je minil mesec, je bilo gradišče dobro utrjeno, koč zgrajene in pota do jezera, reke in travnikov dovršena. Poživljeni in prenovljeni po delu in novi okolici so bivši mostiščarji pričeli novo, uspešnejše življenje in Volčkov rod je v novem domovanju doživel mnogo lepih časov.

KDO JE BIL NA GOLICI?

ŠTEFANIJA GRUDEN
Ilustrirala KS. PRUNKOVA

Do Jesenic se vozimo z vlakom, odtod pa jo mahnamo peš po cesti do vasi Sv. Križ. Čudovito lepo je! Kako dobro nam de sveži gorski zrak, ki nosi vonj borovcev in smrek. Na jasnem, modrem nebu kraljuje božje

sonce. Njegovi blagodejni, zdravilni žarki nas osvetlujejo. Od Sv. Križa krenemo proti Golici. Čuj, tu in tam cingljanje zvonca! Krave so na paši. Pridno hrustajo travo in zelišča po pašnikih. Ponekod se leskečejo tla kakor biseri in dragi kamni. Kaj neki je to? Ko bliže pogledamo, zastrmimo v krasno rast-

lino. Njeni zeleni listi imajo po žilah nebroj rosnih kapljic. Tako lepo je to, da se nam kar ne da hoditi po njih. Na nekaterih stebelcih so nanizani poleg majhnih listkov tudi cveti: drobcene, nezatne, rumenkaste zvezdice. Ta rastlina ima prelepo ime »rosik« — tudi se ji pravi »hribja resa« ali »Device Marije plašček«. Na spodnji strani listov ima mehke dlačice, ki se svetijo kakor srebro. V steblih, listih, cvetih rosika je zbrano za čuda učinkovitih zemeljskih snovi. Zaradi tega pripisujejo rosiku že od davnih časov sem zdravje vračajoče in ohranjujoče sile. Dobro vpliva na želodec, vse drobovje in trebušne žleze, tudi na pljuča (pri prehladu). Po gorskih pašnikih je hribja resa krepilno zelišče kravicam. Sveže mleko, ki ga tako hranjene kravice dajejo, je za slabotne kakor najučinkovitejše zdravilo.

Rosik

Rosika si lahko nabereмо in ga posušimo doma. Služil nam bo za zdravo pijačo, pa tudi za zdravilo v bolezni.

Naša pot na Golico pa se vije navkreber, skozi gozd borovcev in smrek vedno više in više.

Nenadoma nam veje čudovito lep duh nasproti. Glej, travnik, poln narcis! Kakšna nebeška krasota!

Prej rosik, sedaj narcise! Zdravje in vonj gorskega sveta! Nekaj cvetov si natrgamo in zložimo v škatlo, da ostanejo sveže do doma.

Vedno navzgor gre naša pot. Slednjič dospemo do onega dela Golice, po katerem je dobila gora svoje ime. Gozda ni več. Planjava, Golica. Trava, narcise s svojimi rumenimi očesci in druge gorske cvetke povsod: zvezdic nebroj v najlepših barvah. Kako lep je božji svet, gora mu je cvet!

Po okrepcilu v prijazni »spodnji koči na Golici« se vzpnemo do vrha, kjer uživamo krasen razgled daleč na Koroško. Drava, prelepa jezera, pozdravljena!

KAJ MORAŠ VEDETI O FOTO- GRAFSKEM APARATU

Gotovo si bral o svetovni razstavi, ki je letos v Parizu. Mnogo naših ljudi je potovalo med počitnicami v Pariz, da so si ogledali, kaj premore danes svet. Vse velike države, tudi naša, so tam zastopane. Vsaka hoče svetu pokazati svoj napredek.

Podobna mednarodna svetovna razstava se je vršila prav v Parizu točno pred 70 leti, torej leta 1867. Takrat so se ljudje kar trli okrog mize, na kateri je bil razstavljen fotografski aparat. Obiskovalci so ga začudeno opazovali od vseh strani. Nekateri med njimi so vedeli o njem celo to, da se je dal s tem aparatom slikati takratni francoski vladar Napoleon III. Skratka, fotografski aparat je bil za tiste čase pravo čudo. Mislim, da bi se danes po 70 letih istemu aparatu prav nič manj ne čudili, ako bi ga našli tudi sedaj razstavljenega v Parizu; toda ne radi njegove popolnosti, temveč radi njegove ogromne razsežnosti in nerodnosti. Aparat je namreč tehtal celih šest in pol kilograma. Danes smo že tako navajeni na male fotografske aparate, ki jih lahko nosimo celo v žepu, da si tako težkega aparata skoro ne moremo predstavljati. Pred 70 leti so ljudje zmajevali z glavo, češ, da fotografiranje nima velike bodočnosti. Ljudje so se takrat dali slikati pri slikarjih. Toda fotografska tehnika je zmagala.

Danes si skoro ne moremo misliti več sveta brez fotografskega aparata. Ne moremo si misliti knjig brez fotografskih slik, ne legitimacij brez fotografij. Kako prazni bi bili časopisi brez slik, ki nam tako živo pojasnjujejo dogodke. Če ti pride v roke knjiga, pisana v tujem jeziku, ki ga ti ne razumeš, jo boš vseeno prelistal, če so le slike v njej. **Fotografija je torej po-**

dobna velikemu svetovnemu jeziku, ki ga vsak brez besede razume. Komaj 100 let je minilo, odkar so ljudje začeli fotografirati, pa vendar se nam danes zdi, da ne bi mogli shajati brez fotografiranja.

Oglejva si danes glavne dele fotografskega aparata, kakršnega imaš na naši sliki. Gotovo si ga že videl, saj večina naših ljubiteljev fotografije slika s takim ali podobnim aparatom. To je kaj priročen aparat, pritisneš na gumb, pa se ti sam odpre, ker se da raztegniti kakor godčeva harmonika. Na njem vidiš polno gumbov in vijakov, ki človeka spočetka kar zmedejo, dokler mu kdo ne pojasni njihove skrivnosti. Te so kaj enostavne. V nekaj minutah ti bo znanec, ki že dolgo fotografira, ali pa fotografski trgovec točneje in več povedal o njih kakor vsaka fotografska knjiga. **Danes je kaj lahko fotografirati.** Vse je tako popolno, da ne potrebuješ nobenega stojala več in fotografski aparati so tako zapeljivo lepi, da te kar spodbujajo k slikanju.

Namenoma smo si izbrali aparat, ki ni najenostavnejši. Tvojega aparata najbrž ni mogoče tako raztegniti kakor harmoniko, ker ima obliko trdne omarice. Vendar boš delovanje svojega enostavnega aparata mnogo bolje razumel, ako boš spoznal dele našega aparata na sliki. Videl boš potem, kako pametno in zvito je zgrajen tvoj aparat in ga boš znal še bolj ceniti in uporabljati.

Fotografski aparat sestoji iz **štirih glavnih delov**: telesa aparata, očesa aparata, zaklopa in filma. **Telo aparata** tvorita predvsem trdna zadnja stena in pa harmonikasti izteg. Aparat je torej od vseh strani skrbno zaprt. Če greš popoldne v kino, takoj opaziš, da je dvorana popolnoma zatemnena. Vsa okna so zavešena, da ne pride v dvorano nič nepotrebne svetlobe, temveč samo svetloba, ki prihaja od kinematografskega aparata in ki nam da sliko na platnu. Tako mora biti tudi fotografski aparat zavarovan. Vanj

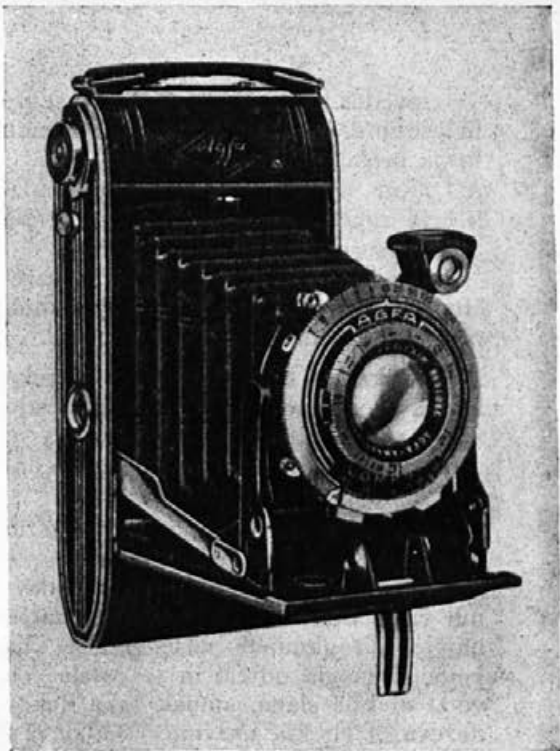
sme priti samo tista svetloba, ki prihaja od predmeta, ki ga slikamo.

Na čelu aparata imamo **lečo**, stekleno oko, ki zbira svetlobo, prihajajočo od zunanjega predmeta, ki ga slikamo, in jo tako zbrano pošlje filmu. Predmeti, ki jih slikamo, so navadno veliki, mi pa jih hočemo na sliki pomanjšane. Zato nam leča predmet zmanjša, da ga lahko dobiš na kos filma. Gotovo poznaš tako zvano povečalno steklo, ki pa nam male predmete zelo poveča, da jih vidimo različneje. V fotografiji pa nam leča predmete torej pomanjšuje.

Potem imamo **zaklop**. Veš, da moraš pri fotografiranju pritisniti na poseben gumb. Ko pritisneš, se aparat za trenutek odpre. Svetloba, prihajajoča od predmeta, ki ga slikaš, pride skozi lečo v aparat in se vtisne na film. Mi rečemo, da smo film osvetlili. Na film se je res vtisnila svetloba, ki je pa še ne vidimo, temveč moramo film še prej v posebni tekočini razvijati. Potem postanejo predmeti na filmu vidni in lahko napravimo s filmom, kolikor hočemo slik. Da se aparat more samo za ustrezajoči trenutek odpreti, to je naloga posebne naprave, ki je zvezana z lečo in ki jo imenujemo zaklop. Zaklop nam torej omogoča osvetlitev filma.

S tem pa razumeš tudi pomen in vlogo **filma** v aparatu. Film je kakor belo platno v kinu; na obeh se napravi slika. Toda slika je v obeh primerih drugačna. Vendar o tem prihodnjič, ko se bova še bolj seznanila s filmom in fotografskim očesom in ko boš razumel tudi skrivnosti številke, ki so v treh krogih razvrščene okrog leče.

Sedaj pa še nekaj za naše mlade fotografe. Počitnice so sicer minule, toda s tem še nikakor ni rečeno, da je prišel čas, ko moraš svoj aparat spraviti v omaro, kjer bo čakal prihodnje pomladi. Res je, da je sedaj manj svetlobe, toda danes je fotografija tako popolna, da **fotografski aparat ne sme poznati zimskega spanja**, če je še tako enostaven. Še vedno lahko z uspehom

slikaš, kadar je sončno. Jesen je tako lep letni čas; zrak je tako čist in jase, kakor v nobenem drugem letnem času ne. Slikaj vse, kar ti ugaja, kar te zanima. Prihodnjič pa ti bom povedal, kaj predvsem slikaj. »Naš rod« bo v prihodnji številki priobčil sliko, za katero je dobil fotograf nagrado 750.000 dinarjev, to je tri četrtine milijona; zato ker je bila slika taka, kakršna mora biti.

Ker si kot vsak pravi fotograf gotovo skrben in dobro hraniš vse številke »Našega roda«, ti bom na podlagi slike v današnji številki pojasnil še mnogo fotografskih skrivnosti.

Franc Bajd.

ZAKAJ — ZATO

Nekateri čitateljčki »Našega roda« so zelo radovedni in bi radi mnogo znali. Zato pošiljajo uredništvu razna vprašanja in prosijo za odgovor. Nekatera vprašanja pa so tako strašno težka, da ne bi znal tudi urednik nanje odgovoriti. No, pa si je pomagal:

Izvedel je za modrijana, ki vse ve in vse zna. Pa se je odpravil k njemu in ga prosil, naj mu pomaga.

»Kar vprašajte, kar bi radi vedeli!« je rekel modrijan in obljubil, da bo na vse odgovoril.

Urednik je segel v torbo in začel čitati modrijanu vprašanja radovednih prijateljkov:

»Zakaj je morje slano?« Vse reke se izlivajo v morje. Reke pa dobivajo svojo vodo od dežja. Ta voda pa ni slana, ampak sladka. Zakaj ni tedaj tudi morska voda sladka?«

Modrijan si je pogladil brado in odgovoril: »In vendar so reke, ki solijo morje! Morje je nastalo v pradavnih časih od dežja, ki se je nabral v najglobljih globinah naše zemlje. Ta voda ni mogla odteči in je ostala. Ta voda ni bila slana, ampak taka kakor deževnica ali kot pravimo: sladka. Ta voda je rastle in rastle in nastalo je morje, v katerega so se stekale reke. Te reke donašajo morju sol, ki jo med potjo stope. Soli pa je v zemlji polno, vendar ne toliko, da bi tudi reke postale slane. Prinašajo morju le majhne množine soli, a neprestano. Voda na morju izhlapeva in hlapi postanejo oblaki. Iz oblakov kaplja dež, dež gre v zemljo, iz zemlje v studenec, v potok, reko in zopet v morje. Morska sol pa ne izhlapi, ampak ostane raztopljena v morju. Vzemite ponev močno slane vode pa jo položite na sonce, da izhlapi voda. Po nekaj dnevih vode ne bo več, pač pa bo v ponvi ostala sol!«

»Hm, čudovito, ali če je tako, tedaj bi morje moralo postajati vedno bolj slano.«

»Seveda«, pritrди sivi mož. »A le polagoma, zakaj morje je veliko. Po teh večjih ali manjših množinah soli znajo učenjaki izračunati starost morja po množini soli v njem. Vsa morja na svetu in ona slana jezera namreč niso hkrati nastala.«

»Kje so zvezde podnevi?« Modrijan je odgovoril: »Zvezde so po-

dnevi tam, kjer so bile ponoči. Ako bi mogel kdo zakriti sonce čez dan, da bi postala tema, tedaj bi takoj zagledali zvezde. Zvezde se svetijo neprestano. Čez dan pa je svetloba sonca močnejša, zato zvezde poblede in ne vidimo več njihovega žarenja. Če ležite v sobi, slišite svoj dih, ako pa nastane zunaj močan ropot ali pok, ne slišite več svojega dihanja, ker je zunanji ropot močnejši. Podobno je z zvezdami in soncem. Svetloba sonca popije vso ono svetlobo zvezd. A vendar moremo videti zvezde tudi čez dan. Ljudje, ki kopljejo globoke vodnjake, jih zagledajo sredi najjasnejšega dneva na nebu. Iz teh rovov ne more sonce pregnati teme in zato se tam vidijo zvezde podnevi in ponoči.«

»Zakaj vidimo rdeče, če zamižimo?«

»To je pa čudno vprašanje!« se je nasmehnil modrijan. »No, pa ne pretežko! Mi zamižimo, ako pokrijemo oči z vekami. Naše veke pa niso tako debele, da bi svetloba ne mogla skozi nje. So tako rekoč nekoliko prozorne. Saj vzbudi sonce tudi ptice, čeravno imajo zaprte oči. Ako stojite ob oknu in gledajte z zaprtimi očmi v svetlobo zunaj, vidite rdeče.«

»Pa zakaj rdeče, saj svetloba zunaj ni rdeča!«

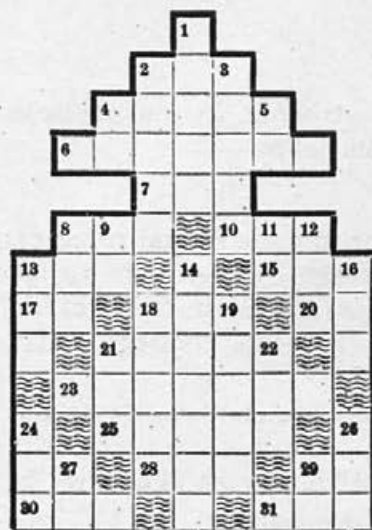
»Seveda ni! A v naših vekah so žilice polne rdeče krvi. Svetloba gre tudi skozi to kri. Zato vidimo rdeč odsev. Ako bi imeli zeleno kri, bi videli zeleno!«

Urednik se je lepo zahvalil modrijanu za odgovore in ga vprašal, če lahko še pride.

»O, le, le!« je odgovoril sivi mož. »Ko vas bodo vaši prijateljkici še kaj vprašali, kar pridite, se bova že pomenila, kako bi jim odgovorila, radovednežem. Naj vprašajo kar koli, na vse bova vedela odgovor. Ne bodo najujeli, o ne!«

KRIŽANKA

FRAS STANKO, POBREŽJE PRI MARIBORU

Vodoravno: 2 srbski svečenik, 4 fant pred poroko, 6 domača žival, 7 svetopisemska oseba, 8 jadranski otok, 10 trta, 13 njiva pri hiši, 15 bolezen, 17 v morje segajoči del celine, 20 veznik, 21 moško ime, 23 mesto v Jugoslaviji, 25 monopolski proizvod, 28 staro orožje, 24 kratica za doktor, 30 glodalec, 31 pot preko potoka.

Navpično: 1 kuhinjska posoda, 2 del tedna, 3 svetopisemska oseba, 4 medmet, 5 nikalnica, 8 žužkojed, 9 kakor 17 vodoravno, 11 kratica za rim. kat., 12 poljsko orodje, 13 kuhinjska posoda, 14 kakor 23 vodoravno, 16 čarodejstvo, 19 kakor 25 vodoravno, 18 evropski vladar, 21 nadstropje (srbohrvaško), 22 staro orožje, 24 nizko drevje, 26 kakor 31 vodoravno, 27 zaimek, 29 kakor vodoravno.

Razpisujemo tri nagrade za pravilne rešitve. Rešilci bodo izžrebani.

Križanko »Kvadrati« so pravilno rešili in bili izžrebani:

1. Verica Klemenčič, VI. razred, Mala Nedelja, Godemarci 11.
2. Melita Škodnik, V. razred, Šmartno pri Litiji.
3. I. razred višje ljudske šole v Rovtah pri Logatcu.

Cicibanovo križanko so prav rešili in bili izžrebani:

1. Evgenček Ivanc, III. razred, Sodražica.
2. Branko Orbanič, III. razred, Maribor, III. deška ljudska šola.
3. Tinka Kokošar, III. razred ljudske šole v Semiču.

Vsi so prejeli lepa darila.

Možje so včasih nepravilni!

Ali je res tako, kakor trdijo žene? One zicer ne zahtevajo, da bi možje po napornem dnevnem delu opravljali še hišne posle, vendar bi jih razveselilo malo več razumevanja. Pred kratkim se je namreč dogodil v gospodinjstvu sledeči primer: Po večerji je zahteval soprog knjigo gospodinjskih izdatkov. Morali bi ga videti, kako je pri pregledovanju pri neki izdatkih gubančil čelo. Smehljaje odvrne na to žena: „Ali bi ti bilo mogoče ljubše, če bi moral pogosto kupovati srajce, nogavice, zastore, prte in posteljnino? Jaz varčujem na pravem mestu in ob pravem času, ker perem naše perilo samo z dobrim Schichtovim milom Jelen. Samo pri zajamčeno čistem jedratem milu, kakor je Schichtovo milo Jelen, za gotovo vem, da bo naše perilo dolgo trpelo.“

List izdaja »Jugosl. učiteljsko združenje« — sekcija za dravsko banovino v Ljubljani, zanjo odgovarja Metod Kumelj.

Glavni in odgovorni urednik Josip Ribičič.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6.

Tisk Učiteljske tiskarne v Ljubljani (predstavnik Francè Štrukelj).

Pozor, Cicibančki!

Miklavž prinaša darila najrajši tistim otrokom, ki mu napišejo pismo. Ne pozabite tega storiti. Napišite mu tako:

»Dragi sveti Miklavž!

Letos sem bil vse leto priden, zato Te prosim, da mi kaj prineseš. Najrajši bi imel lepo slikanico »Palčkovi«. Prosim Te, naroči to knjigo v Ljubljani pri Mladinski matici, Frančiškanska ulica št. 6. Povej, da je zame, potem jo dobiš ceneje, ker sem naročnik »Našega roda«. Dobiš jo za 25 din.«

Spodaj se podpišite, potem pa pismo izročite staršem, da ga odajo na pošto.

A storite to kmalu, da ne pokupi sv. Miklavž vseh »Palčkov« in ne ostanete brez te lepe slikanice.

Otroci, hranite in varčujte,
p o m n i t e :
Iz malega raste veliko!

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

izdaja na dom domače hranilnike,
najboljše učence obdaruje z zlatimi
darilnimi knjižicami. Stopite tudi Vi v
krog njenih vlagateljev in varovancev!

*Kar potrebuje mladina v šoli
in doma, dobi po nizkih cenah v*

Učiteljski knjigarni

*v Ljubljani
in v podružnici v Mariboru*

Posebno priporočamo bogato izbiro lepih
mladinskih knjig po znižanih cenah.
Izberite knjige po cestnikih, ki jih imajo
šolski upravitelji, in naročite skupaj,
da bo nižja peščina

Klišeeje

eno- ali večbarvne, za časopise,
knjige, razglednice itd., izdeluje

klišarna

»Jugografika«

Ljubljana, Sv. Petra cesta 23

LJUDSKA SAMOPOMOČ

reg. pomožna blagajna

v Mariboru, Aleksandrova 47
v lastni palači

Podružnica: Ljubljana, Tyrševa cesta 34

sprejema vse zdrave osebe od 17. do 70. leta
v zavarovanje za pogrebno za zneske od
din 1000— do 10.000—; za doto od 1. do 16.
leta starosti za zneske od din 1000— do 25.000—.
— Zahtevajte brezplačno pristopno izjavo in
informacije! — Do sedaj izplačali na podporah
preko 30 milijonov dinarjev.
Ustanovljena leta 1927.

Zaupniki se sprejemajo za vsak kraj dravske banovine